กฐิน

ใครกราน ? ใครเป็นคณปูรกะ ? ใครถวาย ? ใครครอง ?

****

<u>ใครกราน</u> ?

อรรถกถาสมันตปาสาทิกา กฐินขันธกะ ระบุว่า

เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว กฐินํ อตฺถริตพฺพนฺติ เอตฺถ

พึงทราบวินิจฉัยในพระพุทธดำรัสนี้ว่า เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว กฐินํ อตฺถริตพฺพํ

<u>ถามว่า</u>

กฐินตฺถารํ เก ลภนฺติ เก น ลภนฺตีติ ฯ

ภิกษุเหล่าไหน จะได้กรานกฐิน ภิกษุเหล่าไหน จะไม่ได้ ฯ

<u>ตอบว่า</u>

...วุตฺถวสฺสวเสน ปุริมิกาย วสฺสํ อุปคนฺตฺวา ปฐมปวารณาย ปวาริตา ลภนฺติ ฉินฺนวสฺสา วา ปจฺฉิมิกาย อุปคตา วา น ลภนฺติ

ว่าด้วยอำนาจภิกษุผู้อยู่จำพรรษา ภิกษุทั้งหลายผู้ที่จำพรรษาในปุริมพรรษา ปวารณาในวันปฐมปวารณาแล้ว จะได้กรานกฐิน **บรรดาภิกษุพรรษาขาดและหรือ<u>บรรดาภิกษุผู้ที่จำพรรษาในปัจฉิมพรรษา ย่อมไม่ได้</u>**

<u>อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสาปิ น ลภนฺตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ</u> ฯ

ในอรรถกถามหาปัจจรี กล่าวว่า “แม้บรรดาภิกษุผู้ที่จำพรรษาในวิหาร (วัด) อื่น ก็ย่อมไม่ได้กรานกฐิน”

อัตโนมัตยาธิบาย

ความหมายของอรรถกถา ชัดเจนเป็นที่สุดแล้วว่า การกรานกฐินนั้น เป็นสังฆ-กรรมที่ไม่สามารถจะนิมนต์ภิกษุจากวัดอื่นมากรานด้วยได้ โดยเฉพาะวัดเมืองไทยในปัจจุบัน ทำได้เฉพาะวัดใครวัดเขาเท่านั้น.

<u>ถามว่า</u> เหตุใด ภิกษุต่างวัดต่างสีมา จึงสามารถทำสังฆกรรมอื่น ๆ ด้วยกันได้เล่า?

<u>ตอบว่า</u> สังฆกรรมอื่นนอกจากการกรานกฐิน ไม่มีข้อกำหนดดังนี้ คือ

๑. คุณสมบัติ คือการอยู่จำพรรษา (อนุชานามิ ภิกฺขเว วสฺสํ วุตฺถานํ ภิกฺขูนํ กฐินํ อตฺถริตุํ) ในอาวาสหรือสีมาเดียวกัน

๒. เงื่อนเวลา (จีวรกาลสมโย นาม (จีวรทานสมโย นาม) อนตฺถเต กฐิเน วสฺสานสฺส ปจฺฉิโม มาโส อตฺถเต กฐิเน ปญฺจ มาสา **ที่ชื่อว่าสมัยจีวรกาล คือ ๑ เดือนท้ายฤดูฝน เมื่อภิกษุไม่ได้กรานกฐิน, ๕ เดือน เมื่อภิกษุได้กรานกฐิน)**

๓. อานิสงส์ ๕ ข้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อที่ ๕ (โย จ ตตฺถ จีวรุปฺปาโท โส เนสํ ภวิสฺสติ) ซึ่งอรรถกถาสมันตปาสาทิกา อธิบายว่า “โย จ ตตฺถ จีวรุปฺปาโทติ ตตฺถ กฐินตฺถตสีมายํ มตกจีวรํ วา โหตุ สงฺฆํ อุทฺทิสฺส ทินฺนํ วา สงฺฆิเกน **ตตฺรุปฺปาเทน** อาภตํ วา เยน เกนจิ อากาเรน ยํ สงฺฆิกํ จีวรํ อุปฺปชฺชติ ตํ เตสํ ภวิสฺสตีติ อตฺโถ ฯ **พระพุทธดำรัสว่า โย จ ตตฺถ จีวรุปฺปาโท เป็นต้น อธิบายว่า** จะเป็นจีวรของภิกษุสามเณรผู้มรณภาพ**ในสีมาที่กรานกฐินแล้วนั้น** หรือจีวรที่ทายกถวายเจาะจงสงฆ์ หรือจีวรที่นำมาด้วยค่ากัลปนาของสงฆ์ ซึ่งเกิดขึ้น**ในสีมานั้น** ก็ตามที, จีวรใดเป็นของสงฆ์เกิดขึ้นด้วยอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง, จีวรนั้น จักเป็นของภิกษุเหล่านั้น.” **คำว่า “ตตฺถ” นั้น ในอรรถกถากังขาวิตรณี** หมายถึง **ในอาวาสนั้น** (โย จ **ตตฺถ** จีวรุปฺปาโท, **ตสฺมึ อาวาเส** สงฺฆสฺส อุปฺปนฺนจีวรญฺจ)

จบอัตโนมัตยาธิบาย

....

<u>ใครเป็นคณปูรก</u>ะ ?

ปุริมิกาย อุปคตานมฺปน สพฺเพ <u>ปจฺฉิมิกา</u> คณปูรกา โหนฺติ อานิสํสํ น ลภนฺติ อานิสํโส อิตเรสํเยว โหติ ฯ (ฉบับพม่า ไม่มี **ปจฺฉิมิกา** เมื่ออรรถกถาไม่มี ทุกฎีกาที่นำอรรถกถานี้ไปอธิบาย จึงไม่มี ปจฺฉิมิกา)

แต่ภิกษุผู้จำพรรษาในปัจฉิมพรรษาทุกรูป เป็นคณปูรกะของบรรดาภิกษุผู้จำพรรษาในปุริมพรรษาได้ ต่างแต่ไม่ได้อานิสงส์ อานิสงส์เป็นของบรรดาภิกษุผู้จำพรรษาในปุริม-พรรษานอกนี้เท่านั้น.

อัตโนมัตยาธิบาย

บทว่า สพฺเพ ถ้าไม่มีบทจำกัดความคือ **ปจฺฉิมิกา** กำกับไว้ จะหมายถึงภิกษุทั่วทุกมุมโลกได้เลยทีเดียว เนื่องจากในประโยคนี้ไม่มีสัพพนามคือ เต ซึ่งปกติ **สพฺเพ** จะไม่ใช้เดี่ยว ๆ ชอบที่จะมีนานนามกำกับอยู่ด้วย เช่น **สพฺเพ สตฺตา, สพฺเพ สงฺขารา, สพฺเพ ธมฺมา** แต่ในโยชนาบาลี ถือตามนัยอรรถกถาฉบับที่ไม่มี ปจฺฉิมิกา จึงเป็น สพฺเพ **ฉินฺนวสฺสาทิกา** ภิกฺขู ปุริมิกาย วสฺสูปคตานํ ภิกฺขูนํ คณปูรกา โหนฺตีติ โยชนา. ซึ่งหมายถึงภิกษุที่พรรษาขาดเป็นต้นทุกรูป

จบอัตโนมัตยาธิบาย

....

(**<u>เติมข้อความ</u>:** ภิกษุปัจฉิมพรรษา เป็นคณปูรกะของภิกษุปุริมพรรษาได้ทุกรูป ความข้อนี้ เป็นอย่างไร ? เป็นอย่างนี้ คือ)

สเจ ปุริมิกาย อุปคตา จตฺตาโร วา โหนฺติ ตโย วา เทฺว วา เอโก วา อิตเร คณปูรเก กตฺวา กฐินํ อตฺถริตพฺพํ ฯ

ถ้าภิกษุผู้จำพรรษาในปุริมพรรษามี ๔ รูป ๓ รูป ๒ รูป หรือรูปเดียว, **พึงทำภิกษุผู้จำพรรษาในปัจฉิมพรรษานอกนี้ให้เป็นคณปูรกะกรานกฐินเถิด.**

อถ จตฺตาโร ภิกฺขู อุปคตา เอโก ปริปุณฺณวสฺโส สามเณโร โส เจ ปจฺฉิมิกาย อุปสมฺปชฺชติ คณปูรโก เจว โหติ อานิสํสญฺจ ลภติ ฯ

ถ้าภิกษุผู้จำพรรษาในปุริมพรรษา มี ๔ รูป, มีสามเณรอายุครบอยู่รูปหนึ่ง, หากสามเณรนั้น อุปสมบทในปัจฉิมพรรษา, เธอเป็นคณปูรกะได้ และได้อานิสงส์ด้วย.

ตโย ภิกฺขู เทฺว สามเณรา เทฺว ภิกฺขู ตโย สามเณรา เอโก ภิกฺขุ จตฺตาโร สามเณราติ เอตฺถาปิ เอเสว นโย ฯ

แม้ในข้อว่า มีภิกษุ ๓ สามเณร ๒, มีภิกษุ ๒ สามเณร ๓, มีภิกษุรูปเดียว สามเณร ๔ นี้ **ก็นัยเดียวกันนี้.**

อัตโนมัตยาธิบาย

การที่ฉบับไทย มีบทว่า ปจฺฉิมิกา <u>นับได้ว่าเป็นปกติธรรมดาของอรรถกถาในเรื่องนี้</u> เพราะภิกษุที่จะไม่ได้กรานกฐินตามคำถามที่พระอรรถกถาจารย์ตั้งขึ้นมานั้น มี ๓ ประเภท คือ

๑. ภิกษุที่พรรษาขาด

๒. ภิกษุที่จำพรรษาในปัจฉิมพรรษา

๓. ภิกษุที่จำพรรษาในวิหาร(วัด)อื่น

แต่ภิกษุที่พระอรรถกถาจารย์นำมาอธิบายขยายความต่อเพื่อให้รู้ว่า เป็นคณปูรกะของภิกษุผู้อยู่จำปุริมพรรษาได้ อย่างไร แบบไหนนั้น (สเจ ปุริมิกาย อุปคตา ... กฐินํ อตฺถริตพฺพํ ฯ อถ จตฺตาโร ภิกฺขู อุปคตา...อานิสํสญฺจ ลภติ ฯ ตโย ภิกฺขู เทฺว สามเณรา...เอเสว นโย ฯ) **ก็คือประเภทที่ ๒ ภิกษุที่จำพรรษาในปัจฉิมพรรษา** พระอรรถกถาจารย์ ไม่นำภิกษุประเภทที่ ๑ ภิกษุที่ขาดพรรษา **(ฉินฺนวสฺสา)** และหรือภิกษุประเภทที่ ๓ ภิกษุที่จำพรรษาในวิหาร (วัด) อื่น **(อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสา**) มาอธิบายไว้

<u>**หากการที่มีแต่ สพฺเพ ไม่มี ปจฺฉิมิกา** เป็นปกติธรรมดาของอรรถกถาในเรื่องนี้</u> ก็ควรจะมีคำอธิบายขยายความ **ฉินฺนวสฺสา** และหรือ **อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสา** ไว้พอสมควร หรือหากจะไม่มีคำอธิบายเพราะเป็นเรื่องง่ายที่สามารถจะรู้เข้าใจกันได้ ก็ควรจะมีสำนวนว่า

ฉินฺนวสฺเสสุ เจว อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺเสสุ จ เอเสว นโย (ในภิกษุที่พรรษาขาดและภิกษุที่จำพรรษาในวิหาร (วัด) อื่น ก็นัยเดียวกันนี้) แบบในอรรถกถาเรื่องเดียวกันนี้ (เอตฺถาปิ เอเสว นโย) และอรรถกถาอื่น ๆ ที่เคยมี

จบอัตโนมัตยาธิบาย

....

สเจ ปุริมิกาย อุปคตา กรินตฺถารกุสลา น โหนฺติ อตฺถารกุสลา ขนฺธกภาณกตฺเถรา ปริเยสิตฺวา อาเนตพฺพา **กมฺมวาจํ สาเวตฺวา กฐินํ อตฺถราเปตฺวา** ทานญฺจ ภุญฺชิตฺวา คมิสฺสนฺติ ฯ อานิสํโส ปน อิตเรสํเยว โหติ ฯ

ถ้าภิกษุผู้จำพรรษาในปุริมพรรษา ไม่เข้าใจกรานกฐิน, พึงหาพระเถระผู้กล่าวขันธกะ ซึ่งเข้าใจกรานกฐิน นิมนต์มา พระขันธกภาณกเถระทั้งหลาย **สอน (ภิกษุผู้จำพรรษาในปุริมพรรษา) ให้สวดกรรมวาจา ให้กรานกฐิน** และฉันภัตตาหารแล้วจักไป. **ส่วนอานิสงส์ย่อมมีแก่ภิกษุนอกนี้เท่านั้น.**

อัตโนมัตยาธิบาย

คำว่า “กมฺมวาจํ สาเวตฺวา กฐินํ อตฺถราเปตฺวา” ที่แปลว่า “สอนให้สวดกรรมวาจา สอนให้กรานกฐิน” เป็นการอธิบายเสริมคำว่า “อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสาปิ น ลภนฺติ” ให้ชัดเจนลงไปในรายละเอียด หมายความว่า ในเรื่องกฐินนั้น ภิกษุวัดอื่นสอนให้ทำได้ แต่ทำให้เสียเองไม่ได้.

จบอัตโนมัตยาธิบาย

....

ในเรื่องคณปูรกะนั้น อรรถกถากังขาวิตรณี จีวรวรรค ปฐมสิกขาบท ระบุว่า

...อยญฺหิ กถินตฺถาโร นาม ภควตา ปุริมวสฺสํวุฏฺฐานํ อนุญฺญาโต, โส สพฺพนฺติเมน ปริจฺเฉเทน ปญฺจนฺนํ ชนานํ วฏฺฏติ, ตสฺมา **<u>ยตฺถ</u> จตฺตาโร วา ตโย วา ทฺเว วา เอโก วา ปุริมวสฺสํ อุปคโต, <u>ตตฺถ</u> ปจฺฉิมวสฺสูปคเต** คณปูรเก กตฺวา อตฺถริตพฺพํ, เต จ คณปูรกาว โหนฺติ, อานิสํเส น ลภนฺติ...

ความจริง ธรรมดาว่า การกรานกฐินนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอนุญาตไว้สำหรับบรรดาภิกษุผู้ที่อยู่จำปุริมพรรษาแล้ว กำหนดขั้นต่ำสุด ภิกษุ ๕ รูป ควรกรานกฐินนั้นได้

ฉะนั้น ภิกษุ ๔ รูป ๓ รูป ๒ รูป หรือ ๑ รูปก็ตาม จำปุริมพรรษาในวัดใดแล้ว ภิกษุ ๔ รูป ๓ รูป ๒ รูป หรือ ๑ รูปนั้น ควรทำบรรดาภิกษุผู้ที่จำปัจฉิมพรรษาในวัดนั้น ให้เป็นคณปูรกะกรานกฐินเถิด แต่ภิกษุปัจฉิมพรรษาเหล่านั้น เป็นได้แค่คณปูรกะ ไม่ได้อานิสงส์.

อัตโนมัตยาธิบาย

นักบาฬีใหญ่ บางท่าน แปลสำนวน ยตฺถ... ตตฺถ... ดังนี้ ภิกษุ ๔ รูป ๓ รูป ๒ รูป หรือภิกษุ ๑ รูป จำพรรษาแรกในวัดใด ภิกษุผู้จำพรรษาแรกในวัดนั้น ต้องนำภิกษุผู้จำพรรษาหลังมาเป็นคณปูรกะ (ผู้กระทำคณะให้เต็ม) แล้วกรานกฐินเถิด ซึ่งการแปล ยตฺถ... ตตฺถ...เช่นนี้ ความสำคัญของประโยค ย-ต ไม่ปรากฏ แต่กลับได้สำนวนซ้ำความว่า ภิกษุจำพรรษาแรกในวัดใด ภิกษุ จำพรรษาแรกในวัดนั้น เป็นการแปลให้สอดคล้องกับอรรถกถา-สมันตปาสาทิกาฉบับที่ไม่มี **ปจฺฉิมิกา** ซึ่งมีความหมายว่า นิมนต์ภิกษุวัดอื่นมาเป็นคณปูรกะได้

อรรถกถากังขาวิตรณี **ระบุไว้ชัดเจนถึงคุณสมบัติของคณปูรกะในการกรานกฐิน คือต้องเป็นภิกษุที่อยู่จำพรรษาหลังในวัดเดียวกันกับภิกษุที่อยู่จำพรรษาต้น ไม่มีการกล่าวถึงภิกษุที่พรรษาขาดและภิกษุที่จำพรรษาในวัดอื่น ประเด็นสำคัญคือท่านพระมหาเถระ ผู้รจนาเรียบเรียงอรรถกถาสมันตปาสาทิกาและอรรถกถากังขาวิตรณี เป็นองค์เดียวกัน (...พุทฺธโฆโสติ** ครูหิ คหิตนามเธยฺเยน เถเรน กตา **อยํ สมนฺตปาสาทิกา นาม วินยสํวณฺณนา. ...พุทฺธโฆโสติ** ครูหิ คหิตนามเธยฺเยน เถเรน กตา **อยํ กงฺขาวิตรณี นาม ปาติโมกฺขวณฺณนา.)**

เมื่อพิจารณาตามรูปประโยคแล้ว อนุมานได้ว่า **ในอรรถกถาสมันตปาสาทิกา** หากตกหล่นบทว่า **"ปจฺฉิมิกา"** ก็สามารถที่จะเดินประโยคได้ โดยไม่ผิดสังเกตว่าขาดบทอะไรไป **แต่ในอรรถกถากังขาวิตรณี** หากตกหล่นบทว่า **"ปจฺฉิมวสฺสูปคเต"** จะไม่สามารถเดินประโยคได้เลย ดังนั้น หากภิกษุที่พรรษาขาดและภิกษุที่จำพรรษาในวัดอื่น จะสามารถเป็นคณปูรกะได้ ท่านก็จักไม่ระบุไว้แค่เพียงบทว่า **"ปจฺฉิมวสฺสูปคเต"** เพราะสามารถที่จะระบุ ฉินฺนวสฺเส และหรือ อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺเส ไว้ได้โดยไม่ยากเลย.

สรุปว่า

การที่พระอรรถกถาจารย์ระบุ ฉินฺนวสฺสา และ อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสา ไว้ในอรรถ-กถาสมันตปาสาทิกา โดยไม่อธิบายขยายความหมายของบทนั้น ๆ ไว้โดยประการใดเลย เพราะประสงค์จะให้ทราบเพียงแค่ว่า ภิกษุที่พรรษาขาด ไม่มีสิทธิกรานกฐิน และภิกษุที่จำพรรษาในวิหาร (วัด) อื่น ก็ไม่มีสิทธิกรานกฐินในวัดที่ตนไม่ได้จำพรรษาเช่นเดียวกัน.

การที่ระบุเพียงบทว่า ปจฺฉิมวสฺสูปคเต ไม่ระบุ ฉินฺนวสฺเส และ อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺเส ไว้ในอรรถกถากังขาวิตรณี เพราะประสงค์จะให้ทราบเพียงแค่ว่า ภิกษุที่อยู่จำพรรษาหลังในวัดเดียวกันเท่านั้น มีสิทธิเป็นคณปูรกะ เพราะมีกรรมสิทธิ์ร่วมในผ้ากฐินในฐานะที่เป็นสงฆ์ในวัดเดียวกันนั้น ส่วนภิกษุที่พรรษาขาด และภิกษุที่จำพรรษาในวิหาร (วัด) อื่น ไม่มีสิทธิเป็นคณปูรกะแต่อย่างใด.

จบอัตโนมัตยาธิบาย

....

<u>ใครถวาย</u> ?

อรรถกถาสมันตปาสาทิกา กฐินขันธกะ ระบุว่า

กฐินํ เกน ทินฺนํ วฏฺฏติ ฯ เยน เกนจิ เทเวน วา มนุสฺเสน วา ปญฺจนฺนํ วา สหธมฺมิกานํ อญฺญตเรน ทินฺนํ วฏฺฏติ ฯ กฐินทายกสฺส วตฺตํ อตฺถิ สเจ โส ตํ อชานนฺโต ปุจฺฉติ ภนฺเต กถํ กฐินํ ทาตพฺพนฺติ ตสฺส เอวํ อาจิกฺขิตพฺพํ ติณฺณํ จีวรานํ อญฺญตรปโหนกํ สุริยุคฺคมนสมเย วตฺถํ **กฐินจีวรํ เทมาติ** ทาตุํ วฏฺฏติ ตสฺส ปริกมฺมตฺถํ เอตฺตกา นาม สูจิโย เอตฺตกํ สุตฺตํ เอตฺตกํ รชนํ ปริกมฺมํ กโรนฺตานํ เอตฺตกานํ ภิกฺขูนํ ยาคุภตฺตญฺจ ทาตุํ วฏฺฏตีติ ฯ

ใคร สมควรถวายกฐิน ?

ผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็นเทวดาหรือมนุษย์หรือบรรดาสหธรรมิกทั้ง ๕ คนใดคนหนึ่งถวาย ก็สมควร.

มีธรรมเนียมปฏิบัติสำหรับผู้ถวายกฐิน : ถ้าเขาไม่รู้ธรรมเนียมนั้น จึงถามว่า "พระคุณเจ้า กฐิน ควรถวายอย่างไร" ภิกษุควรบอกเขาอย่างนี้ว่า **ควรถวายผ้าพอทำไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งได้ <u>ในเวลากลางวัน</u>** ด้วยคำกล่าวถวายว่า "**พวกข้าพเจ้า ขอถวายกฐินจีวร**" ควรถวายเข็มเท่านี้เล่ม ด้ายเท่านี้ น้ำย้อมเท่านี้ เพื่อทำจีวรนั้น และถวายยาคูและภัตแก่บรรดาภิกษุเท่านี้รูปผู้ช่วยทำ.

อัตโนมัตยาธิบาย

ในอรรถกถากฐินขันธกะนี้ มีธรรมเนียมถวายผ้ากฐิน ด้วยกล่าวคำถวายว่า "**<u>กฐินจีวรํ</u>** เทม" ซึ่งแปลว่า "**ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายกฐินจีวรหรือผ้ากฐิน**" **ซึ่งสอดคล้องกับ**

กรรมวาจา (อิทํ สงฺฆสฺส <u>กถินทุสฺสํ</u> อุปฺปนฺนํ) จึงเป็นที่ชัดเจนว่า การถวายผ้ากฐินนั้น ต้องระบุในคำกล่าวถวายให้มีลักษณะของคำที่ผู้รับจะรู้ได้ว่า ผ้าที่ถวายนั้น เป็นผ้ากฐิน จึงจะเป็นการถวายผ้ากฐิน หาไม่แล้ว จะเป็นผ้าที่ทายกถวายด้วยวัตถุประสงค์อื่นดังเช่นในพระบาลี จีวรขันธกะ ที่ทายกกล่าวถวายว่า "สงฺฆสฺส เทม" ซึ่งแปลว่า ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายแก่สงฆ์ (เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ เอโก วสฺสํ วสิ ฯ ตตฺถ มนุสฺสา สงฺฆสฺส เทมาติ จีวรานิ อทํสุ ฯ ก็ สมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง จำพรรษาอยู่รูปเดียว. ชาวบ้านท้องถิ่นนั้น ได้พากันกล่าวถวายจีวรหลายผืนว่า ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายแก่สงฆ์) คือเป็นคตินิยมที่ทายกประสงค์อานิสงส์ผลบุญไพศาล จึงกล่าวถวายว่า "ขอถวายแก่สงฆ์" **แต่ผู้รับเป็นบุคคล จึงมีความสงสัยในวิธีปฏิบัติ (ถวายสงฆ์ แต่บุคคลรับ)**

เมื่อดูไปถึงวิธีถวายจีวรในจีวรขันธกะซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๘ วิธี ก็จะทราบได้ว่า การกล่าวคำถวายเป็นสังฆทานทั้งๆที่ผู้รับเป็นบุคคลนั้น เป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะในยุคนี้ที่<u>มีคำถวายติดมากับผ้าไตรและถังสังฆทาน</u>

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงวางมาติกาคือหัวข้อในการที่จีวรเกิดขึ้น (ในการได้มาซึ่งจีวร) ไว้ในจีวรขันธกะ ๘ หัวข้อด้วยกัน เรียกว่า มาติกา ๘ คือ

๑. สีมาย เทติ	ถวายแก่สีมา
๒. กติกาย เทติ	ถวายตามกติกา
๓. ภิกฺขาปญฺญตฺติยา เทติ	ถวายในสถานที่จัดภิกษา
๔. สงฺฆสฺส เทติ	**ถวายแก่สงฆ์**
๕. อุภโตสงฺฆสฺส เทติ	ถวายแก่สงฆ์ทั้งสองฝ่าย
๖. วสฺสํ วุตฺถสฺส สงฺฆสฺส เทติ	ถวายแก่สงฆ์ผู้จำพรรษาแล้ว
๗. อาทิสฺส เทติ	ถวายเจาะจง
๘. ปุคฺคลสฺส เทติ	ถวายแก่บุคคล

การถวายจีวรทุกรูปแบบทุกวิธีบรรดามีในพระพุทธศาสนาแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นี้ ล้วนแล้วแต่อยู่ในมาติกา (หัวข้อ) เหล่านี้ ไม่พ้นไม่นอกเหนือไปจากมาติกาเหล่านี้ แม้พระบาลีนี้ว่า "เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ เอโก วสฺสํ วสิ ฯ **ตตฺถ มนุสฺสา สงฺฆสฺส เทมาติ จีวรานิ อทํสุ** ฯ **ก็ สมัยนั้นแล ภิกษุ รูปหนึ่งจำพรรษาอยู่รูปเดียว. <u>ชาวบ้านท้องถิ่นนั้น ได้พากันกล่าวถวายจีวรหลายผืนว่า ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายแก่สงฆ์</u>"** ก็อยู่ในมาติกาว่า **"สงฺฆสฺส เทติ ถวายแก่สงฆ์"** ด้วยเช่นกัน

แต่เพราะเหตุที่ทายกถวายในสมัยจีวรกาล พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงอนุญาตจีวรเหล่านั้นแก่ภิกษุรูปนั้นเท่านั้นจนถึงเวลาเดาะกฐิน (อนุชานามิ ภิกฺขเว ตสฺเสว ตานิ จีวรานิ ยาว กฐินสฺส อุพฺภาราย) **ซึ่งนานที่สุดก็คือ ๕ เดือน**

หากมีพระพุทธประสงค์จะทรงอนุญาตจีวรเหล่านั้นให้เป็นจีวรกฐินแก่ภิกษุนั้นนั่นแล ก็จักตรัสว่า "อนุชานามิ ภิกฺขเว **ตสฺเสว** เตหิ จีวเรหิ **กถินํ อตฺถริตุ** ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต**ให้ภิกษุนั้นนั่นแล** กรานกฐินด้วยจีวรเหล่านั้น" **ดังที่ตรัสอนุญาตไว้ในกฐินขันธกะว่า "อนุชานามิ ภิกฺขเว วสฺสํ วุตฺถานํ ภิกฺขูนํ กถินํ อตฺถริตุ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายผู้จำพรรษาแล้วกรานกฐินได้"**

หากมีพระพุทธดำรัสว่า "อนุชานามิ ภิกฺขเว **ตสฺส** ตานิ จีวรานิ ยาว **ตสฺเสว** กฐินสฺส อุพฺภาราย ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตจีวรเหล่านั้นแก่ภิกษุรูปนั้น **จนกว่าภิกษุรูปนั้นนั่นแลจะเดาะกฐิน" ก็ควรที่จะเข้าใจได้ว่า "จีวรเหล่านั้น เป็นจีวรกฐิน และหรือภิกษุรูปนั้น ได้รับกฐินมาแล้ว" เพราะเหตุที่การเดาะกฐินเป็นเรื่องของภิกษุรูปนั้นเท่านั้น ไม่ใช่ของใครอื่น.**

อนึ่ง หากแปล ยาว กฐินสฺส อุพฺภาราย ว่า "จนกว่าเดาะกฐินหรือจนกว่ากฐินเดาะ" คำแปลนั้น จะนำพาผู้แปลให้เข้าใจว่า "กฐินของภิกษุรูปนั้นเดาะ หรือภิกษุรูปนั้นเดาะกฐิน" ซึ่งแน่นอนย่อมต้องเข้าใจต่อไปว่า "ภิกษุรูปนั้น ต้องได้กรานกฐินมาแล้วแน่ๆ หรือจักต้องได้กรานกฐินแน่ ๆ หรือจีวรเหล่านั้น ต้องเป็นจีวรกฐินแน่ ๆ" เพราะคำแปลเช่นนั้นเป็นเสมือนโซ่ ๒ ข้อ ที่ต่อเชื่อม กฐินสฺส อุพฺภาราย (เดาะกฐิน) กับ **ตสฺส ภิกฺขุสฺส** (ภิกษุนั้น) **เข้าไว้ด้วยกัน ชนิดที่เรียกว่า "ปลดไม่หลุด"**

แต่ถ้าแปลว่า "จนถึงเวลาเดาะกฐิน" จะตรงกับพระพุทธประสงค์ที่ทรงกำหนด <u>กรอบเวลา</u>ในการที่ภิกษุรูปนั้นมีสิทธิที่จะเก็บจีวรเหล่านั้นไว้ได้นานที่สุด ไม่เกิน ๕ เดือน ดังพระบาลีที่แสดงถึงกรอบเวลาต่าง ๆ ว่า "ยาว อรุณุคฺคมนา <u>จนถึงเวลา</u>อรุณขึ้น" "ยาว สุริยุคฺคมนา <u>จนถึงเวลา</u>ดวงอาทิตย์ขึ้น" "ยาว สุริยสฺสุคฺคมนา <u>จนถึงเวลา</u>อาทิตย์ขึ้น" "ยาว มชฺฌนฺติกา <u>จนถึงเวลา</u>เที่ยงวัน" "ยาว สมนฺธการา <u>จนถึงเวลา</u>พลบค่ำ"

เวลาดวงอาทิตย์ขึ้น (สุริยุคฺคมนา) เป็นต้น <u>ไม่ใช่เวลาของใคร ๆ ฉันใด</u>.

ดวงอาทิตย์เป็นต้น <u>ไม่ใช่ของของใคร ๆ ฉันใด</u>

เวลาเดาะกฐิน (กฐินสฺส **อุพฺภาราย**) ก็ย่อมไม่ใช่เวลาของภิกษุรูปนั้น ฉันนั้น.

เวลาเดาะกฐิน ไม่ใช่เวลาของภิกษุรูปนั้น ฉันใด

กฐิน ก็ย่อมไม่ใช่ของของภิกษุรูปนั้น ฉันนั้น

ถามว่า เหตุใดพระพุทธองค์ จึงทรงอนุญาตจีวรเหล่านั้นแก่ภิกษุนั้น นานที่สุดแค่ ๕ เดือน ?

ตอบว่า เพราะจีวรเหล่านั้น อยู่ในฐานะเป็นอติเรกจีวร, คือ หลังจากที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตจีวรเหล่านั้นแก่ภิกษุรูปนั้นโดยไม่ต้องแบ่งให้สงฆ์แล้ว หากท่านได้ไปร่วมกรานกฐินในวัดอื่นซึ่งตั้งอยู่ในสีมาเดียวกันกับวัดที่ท่านจำพรรษาโดยท่านไปเป็นคณปูรกะ กรณีเช่นนี้ ถือได้ว่าภิกษุรูปนั้นได้รับอานิสงส์กฐินจึงมีสิทธิที่จะเก็บจีวรเหล่านั้นไว้ได้นานที่สุด ๕ เดือน พ้นเขตอานิสงส์กฐินไปไม่มีสิทธิที่จะเก็บไว้ แต่เมื่อว่าโดยสิทธิตามข้อยกเว้นในอนุบัญญัติสิกขาบทที่ ๑ แห่งนิสสัคคิยปาจิตตีย์ ก็สามารถที่จะเก็บจีวรเหล่านั้นไว้ได้อีก ๑๐ วันเป็นอย่างยิ่ง พ้น ๑๐ วันไป ต้องอธิษฐานหรือวิกัป ฉะนี้แล.

อนึ่ง มิใช่ทรงอนุญาตเฉพาะภิกษุนั้นเท่านั้น แต่ทรงอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายในอนาคตด้วย เพื่อให้ทราบถึงวิธีปฏิบัติในการที่ได้รับถวายผ้าจีวรในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ ดังคำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์ว่า เอวญฺจ ปน วตฺวา อนาคเตปิ นิกฺกุกฺกุจฺจา คณฺหิสฺสนฺตีติ ทสฺเสตุํ อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอโก วสฺสํ **วสติ** ฯ ตตฺถ มนุสฺสา สงฺฆสฺส เทมาติ **จีวรานิ เทนฺติ** ฯ อนุชานามิ ภิกฺขเว ตสฺเสว ตานิ จีวรานิ ยาว กฐินสฺส อุพฺภารายาติ อาห ฯ **ก็แลพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นตรัสอย่างนี้แล้ว เพื่อจะทรงแสดงว่า "แม้ในอนาคตกาล ภิกษุทั้งหลาย จักไม่ตะขิดตะขวงใจรับ" จึงตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ก็ในข้อนี้ ภิกษุจำพรรษารูปเดียว ชาวบ้านท้องถิ่นนั้น พากันกล่าวถวายจีวรหลายผืนว่า "ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายแก่สงฆ์" ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตจีวรเหล่านั้นแก่ภิกษุรูปนั้นเท่านั้น จนถึงเวลาเดาะกฐิน" ซึ่งมีความหมายว่า ในสมัยจีวรกาล ทายกถวายจีวรแก่สงฆ์ แต่บุคคล เป็นผู้รับ (ภิกษุผู้จำพรรษาอยู่รูปเดียว เป็นผู้รับ) จีวรเหล่านั้น เป็นของบุคคล ไม่เป็นของสงฆ์.**

ในพระพุทธดำรัสว่า "อนุชานามิ ภิกฺขเว ตสฺเสว ตานิ จีวรานิ ยาว กฐินสฺส อุพฺภาราย เราอนุญาตจีวรเหล่านั้นแก่ภิกษุรูปนั้นเท่านั้น จนถึงเวลาเดาะกฐิน" พระอรรถกถาจารย์ อธิบายว่า

ตสฺเสว ตานิ จีวรานิ ยาว กฐินสฺส อุพฺภารายาติ **สเจ คณปูรเก ภิกฺขู ลภิตฺวา กฐินํ อตฺถตํ โหติ ปญฺจ มาเส โน เจ อตฺถตํ โหติ เอกํ จีวรมาสเมว** ฯเปฯ **อิทํ หิ เอตฺถ** ลกฺขณํ **เยน เตนากาเรน สงฺฆสฺส อุปฺปนฺนวตฺถํ อตฺถตกฐินสฺส ปญฺจ มาเส อนตฺถตกฐินสฺส เอกํ จีวรมาสํ ปาปุณาติ** ฯ...

แปลความว่า ข้อว่า ตสฺเสว ตานิ จีวรานิ ยาว กฐินสฺส อุพฺภาราย ความว่า ถ้าได้กรานกฐินเพราะได้ภิกษุคณปูรกะ จีวรเหล่านั้น เป็นของภิกษุรูปนั้นเท่านั้น ๕ เดือน หากไม่ได้กรานกฐิน จีวรเหล่านั้น เป็นของภิกษุรูปนั้นเท่านั้น ตลอดจีวรมาสเดือนเดียวเท่านั้น ฯลฯ **ความจริง ในพระพุทธดำรัสว่า ตสฺเสว ตานิ จีวรานิ ยาว กฐินสฺส อุพฺภาราย นี้ มีลักษณะดังนี้ : ผ้าที่เกิดขึ้นแก่สงฆ์โดยวิธีการใดก็ตาม ย่อมถึงแก่ภิกษุผู้กรานกฐินแล้ว ตลอด ๕ เดือน แก่ภิกษุผู้ไม่ได้กรานกฐิน ตลอดจีวรมาสเดือนเดียว...**

ตามคำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์มี สเจ และ เจ ศัพท์ อยู่ในรูปประโยค จึงหมายความว่า "ยังไม่แน่ที่ภิกษุรูปนั้น จะได้กรานกฐินหรือไม่" มิได้หมายความว่า "ได้กรานกฐินแล้ว" และมิได้หมายความว่า "จักไม่ได้กรานกฐิน" จะกล่าวยืนยันว่า "ได้กรานกฐินแล้วหรือไม่ได้กรานกฐิน" ไม่ได้เป็นอันขาด และประโยคว่า "ถ้าได้กราน**กฐิน** เพราะได้ภิกษุคณปูรกะ **จีวรเหล่านั้น** เป็นของภิกษุรูปนั้นเท่านั้น ๕ เดือน" มีความหมายว่า **"ผ้าจีวรเหล่านั้น**กับ**ผ้ากฐิน ไม่ใช่ผ้าผืนเดียวกันแน่" ถ้าเป็นผ้าผืนเดียวกัน** รูปประโยคจะออกมาเป็นลักษณะว่า **"สเจ คณปูรเก ภิกฺขู ลภิสฺสติ, ตานิ จีวรานิ กฐินํ ภวิสฺสนฺติ โน เจ ลภิสฺสติ, น ตานิ จีวรานิ กฐินํ"**

อนึ่ง ประโยคว่า "เยน เตนากาเรน สงฺฆสฺส อุปฺปนฺนวตฺถํ อตฺถตกฐินสฺส ปญฺจ มาเส อนตฺถตกฐินสฺส เอกํ จีวรมาสํ ปาปุณาติ" เป็นการบ่งบอกตอกย้ำว่า **ตานิ จีวรานิ จีวรเหล่านั้น เป็นผ้ากฐินไม่ได้ เพราะระยะเวลา ๑ เดือน หรือ ๕ เดือนนั้น ไม่ตรงกับพระพุทธดำรัสว่า สนฺนิธิกเตน และ นิสฺสคฺคิเยน (ผ้าที่เก็บค้างคืน)**

ประการสำคัญ หากจีวรเหล่านั้น (ตานิ จีวรานิ) เป็นผ้ากฐินจริงแล้วไซร้ ย่อมต้องเป็นของของภิกษุรูปนั้นโดยไม่มีการกำหนดกรอบเวลา กล่าวคือ ภิกษุรูปนั้นย่อมต้องมีสิทธิที่จะนำจีวรเหล่านั้นไปอธิษฐานผลัดเปลี่ยนไตรจีวรชุดครองผืนหนึ่งผืนใด และใช้โดยความเป็นเจ้าของได้ตลอดไปจนกว่าจีวรเหล่านั้นจะสูญหาย ถูกไฟไหม้ หรือถูกขโมยไปเป็นต้น และพระพุทธองค์จักไม่ตรัสกรอบเวลา (ยาว กฐินสฺส อุพฺภาราย) ไว้เป็นแน่แท้

ในกรณีที่ภิกษุอยู่รูปเดียวนอกฤดูฝน และมีทายกถวายจีวร พระผู้มีพระภาคเจ้า ก็ทรงวางแนวปฏิบัติไว้ เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนแล้วว่า อนุชานามิ ภิกฺขเว สมฺมุขีภูเตน สงฺเฆน ภาเชตุํ ฯ อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุตุกาลํ เอโก วสติ ฯ ตตฺถ มนุสฺสา สงฺฆสฺส เทมาติ จีวรานิ

เทนฺติ ฯ อนุชานามิ ภิกฺขเว เตน ภิกฺขุนา ตานิ จีวรานิ อธิฏฺฐาตุํ มยฺหิมานิ จีวรานีติ ฯ ตสฺส เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตํ จีวรํ อนธิฏฺฐิเต อญฺโญ ภิกฺขุ อาคจฺฉติ สมโก ทาตพฺโพ ภาโค เตหิ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ตํ จีวรํ ภาชิยมาเน อปาติเต กุเส อญฺโญ ภิกฺขุ อาคจฺฉติ สมโก ทาตพฺโพ ภาโค เตหิ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ตํ จีวรํ ภาชิยมาเน ปาติเต กุเส อญฺโญ ภิกฺขุ อาคจฺฉติ นากามา ทาตพฺโพ ภาโคติ ฯ

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สงฆ์ผู้อยู่พร้อมหน้ากัน แจก. ภิกษุทั้งหลาย ก็ในข้อนี้ ภิกษุอยู่รูปเดียวตลอดฤดูกาล <u>ชาวบ้านท้องถิ่นนั้น พากันกล่าวถวายจีวรหลายผืนว่า “ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายแก่สงฆ์”</u> ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุรูปนั้น อธิษฐานจีวรเหล่านั้นว่า “จีวรเหล่านี้ เป็นของเรา” ภิกษุทั้งหลาย หากเมื่อภิกษุรูปนั้นยังไม่ได้อธิษฐานจีวรนั้น มีภิกษุรูปอื่นมา พึงให้ส่วนแบ่งเท่า ๆ กัน ภิกษุทั้งหลาย หากเมื่อภิกษุเหล่านั้นกำลังแบ่งจีวรนั้น เมื่อยังมิได้จับสลาก มีภิกษุรูปอื่นมา พึงให้ส่วนแบ่งเท่าๆ กัน ภิกษุทั้งหลาย หากเมื่อภิกษุเหล่านั้น กำลังแบ่งจีวรนั้น เมื่อจับสลากเสร็จแล้ว มีภิกษุรูปอื่นมา พวกเธอไม่ประสงค์จะให้ ก็ไม่ต้องให้ส่วนแบ่ง ดังนี้.

จบอัตโนมัตยาธิบาย

....

<u>ใครครอง</u> ?

อรรถกถาสมันตปาสาทิกา กฐินขันธกะ ระบุว่า

กฐินมฺปน เกน อตฺถริตพฺพํ ฯ

<u>ถามว่า</u> **ก็ใคร ควรกรานกฐิน ?**

<u>ตอบว่า</u> **ยสฺส สงฺโฆ กฐินจีวรํ เทติ ฯ สงฆ์ให้ผ้ากฐินแก่ภิกษุรูปใด ภิกษุรูปนั้น ควรกรานกฐิน ฯ...**

พระอรรถกถาจารย์กำหนดวิธีปฏิบัติในกรณีที่วิหาร (วัด) หลาย ๆ วิหาร (วัด) ตั้งอยู่ในสีมาเดียวกัน ภิกษุต้องประชุมกรานกฐินในที่เดียวกันดังนี้ว่า “...สเจ ปน **เอกสีมาย พหู วิหารา โหนฺติ** สพฺเพ ภิกฺขู สนฺนิปาเตตฺวา เอกตฺถ กฐินํ อตฺถริตพฺพํ วิสุ วิสุ อตฺถริตุ น วฏฺฏติ ฯ ...**แต่ถ้าในสีมาเดียวกัน มีวิหาร (วัด) อยู่หลายแห่ง ต้องนิมนต์ภิกษุทุกรูปประชุมกรานกฐินที่เดียวกัน จะแยก ๆ กันกราน ไม่ถูกต้อง.”**

อัตโนมัตยาธิบาย

สีมาตามที่ระบุในอรรถกถา เป็นเช่นเดียวกันกับสีมาในสมัยพุทธกาล (เตน โข ปน สมเยน ราชคเห สมฺพหุลา อาวาสา สมานสีมา โหนฺติ ฯ ก็สมัยนั้นแล ในกรุงราชคฤห์ อาวาสหลายแห่ง มีสีมาเดียวกัน.) แต่เมืองไทยในปัจจุบัน ไม่มีสีมาเช่นดังว่านี้ วิธีปฏิบัติในเรื่องกฐินจึงต่างไป กล่าวคือ ในสมัยพุทธกาล วัดอยู่ในสีมา (โรงอุโบสถ ไม่ใช่ตัวพัทธสีมา) แต่ในเมืองไทย วัดส่วนใหญ่ อยู่นอกสีมา (อุโบสถ อยู่ภายในเขตสีมา ส่วนพื้นที่ของวัด อยู่ภายนอกล้อมรอบสีมา) ภิกษุในวัดอื่น จึงไม่มีสิทธิที่จะไปกรานกฐินหรือเป็นคณปูรกะเพื่อกรานกฐินในวัดอื่นได้.

ความสำคัญในเรื่องของสีมาซึ่งเป็นเขตกำหนดสังฆกรรมกรานกฐิน ปรากฏในกฐินขันธกะ ดังพระพุทธดำรัสว่า "น สมฺมา เจว อตฺถตํ โหติ กฐินํ ฯ ตญฺเจ นิสฺสีมฏฺโฐ อนุโมทติ เอวํปิ อนตฺถตํ โหติ กฐินํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว อนตฺถตํ โหติ กฐินํ ฯ กฐินไม่เป็นอันกรานโดยชอบ ถ้าภิกษุผู้อยู่นอกสีมา อนุโมทนากฐินนั้น แม้อย่างนี้ กฐิน ก็ชื่อว่าไม่เป็นอันกราน. ภิกษุทั้งหลาย กฐิน ชื่อว่าไม่เป็นอันภิกษุกรานอย่างนี้แล." ซึ่งพระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายว่า **"นิสฺสีมฏฺโฐ อนุโมทตีติ <u>พหิอุปจารสีมาย</u> ฐิโต อนุโมทติ ฯ คำว่า "ภิกษุผู้อยู่นอกสีมา อนุโมทนา" อธิบายว่า ภิกษุผู้อยู่ในภายนอก <u>อุปจารสีมา</u> อนุโมทนา"**

ว่าโดยหลักการตรวจสอบความถูกต้องในพระวินัย โดยสูตร สุตตานุโลม อาจริยวาท และอัตโนมัติ เรื่องกฐินนี้ นับได้ว่ามีความชัดเจนในชั้นของอาจริยวาทแล้ว จึงควรยุติ เพราะพ้นจากอาจริยวาทไป หากไม่ลงกัน (น โอตรติ) ไม่สมกัน (น สเมติ) กับอาจริยวาทหรือสุตตานุโลมหรือพระสูตร ก็ไม่ควรถือตามโดยประการทั้งปวงแล.

****

(พระราชบัณฑิต)

๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เพื่อเป็นข้อสังเกตสำหรับท่านผู้ใฝ่ศึกษาทั้งหลาย จึงขอแสดงฎีกาพอสมควรดังต่อไปนี้.

๑. วชิรพุทฺธิ-ฏีกา
กฐินานุชานนกถาวณฺณนา

...**กถินตฺถารํ เก ลภนฺตีติ** เก สาเธนฺตีติ อตฺโถ. ปญฺจ ชนา สาเธนฺติ. **กถินทุสฺสสฺส หิ ทายกา ปจฺฉิมโกฏิยา จตฺตาโร โหนฺติ. เอโก ปฏิคฺคาหโกติ.** “ตตฺร ภิกฺขเว ยฺวายํ จตุวคฺโค ภิกฺขุสงฺโฆ ธเปตฺวา ตีณิ กมฺมานิ อุปสมฺปทํ ปวารณํ อพฺภาน”นฺติ จมฺเปยฺยกฺขนฺธเก วุตฺตตฺตา “น ปญฺจวคฺคกรณีย”นฺติ คเหตพฺพํ. ...

คำถามว่า **“กถินตฺถารํ เก ลภนฺติ”** อธิบายว่า ภิกษุจำนวนเท่าไร ให้สำเร็จการกรานกฐิน. **ภิกษุ ๕ รูป ให้สำเร็จการกรานกฐิน. เพราะภิกษุที่มอบผ้ากฐิน กำหนดขั้นต่ำสุด ๔ รูป. ภิกษุผู้รับ ๑ รูป ฉะนี้แล.** พึงถือว่า **ไม่ใช่กรรมที่สงฆ์ปัญจวรรคจะต้องทำ** เพราะพระพุทธดำรัสตรัสไว้มาในจัมเปยยขันธกะว่า ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุสงฆ์เหล่านั้น ภิกษุสงฆ์จตุวรรคพร้อมเพรียงกันโดยธรรมเข้ากรรมได้ในกรรมทุกประเภท **เว้นกรรม ๓ ประเภท คือ อุปสมบท ปวารณา อัพภาน.**

....

อัตโนมัตยาธิบาย

ในวชิรพุทธิฎีกา ระบุถึงจำนวนสงฆ์ที่สามารถให้สำเร็จการกรานกฐินได้ ๕ รูป คือ ๔ รูป เป็นสงฆ์จตุวรรคเพื่อมอบผ้ากฐิน อีก ๑ รูปเป็นผู้รับมอบผ้ากฐิน โดยอธิบายเสริมว่า **อย่าเข้าใจว่า การกรานกฐินเป็นสังฆกรรมที่ต้องทำด้วยสงฆ์ปัญจวรรค** เพราะจะไม่ตรงต่อพระพุทธดำรัส

แนววิธีปฏิบัติในวชิรพุทธิฎีกานี้ **ลงกันสมกัน**กับพระบาลีในพระวินัยปิฎกเล่มที่ ๘ ปริวาร กรรมวรรคที่ ๑ ซึ่งระบุว่า

จตุวคฺคกรเณ กมฺเม จตฺตาโร ภิกฺขู ปกตตฺตา กมฺมปฺปตฺตา อวเสสา ปกตตฺตา ฉนฺทารหา **ยสฺส สงฺโฆ กมฺมํ กโรติ โส เนว กมฺมปฺปตฺโต นปิ ฉนฺทารโห อปิจ กมฺมารโห ฯ**

ในกรรมอันสงฆ์จตุวรรคจะพึงทำ ปกตัตตภิกษุ ๔ รูป เป็นผู้เข้ากรรม ปกตัตต-ภิกษุที่เหลือ เป็นผู้ควรแก่ฉันทะ **สงฆ์ทำกรรมแก่ภิกษุใด ภิกษุนั้นไม่ใช่เป็นผู้เข้ากรรม ทั้งไม่ใช่เป็นผู้ควรแก่ฉันทะ แต่เป็นผู้ควรแก่กรรม.**

โดยอรรถกถาสมันตปาสาทิกา ได้อธิบายไว้ว่า ฯ ยสฺส ปน สงฺโฆ ปริวาสาทิกมฺมํ กโรติ โส เนว กมฺมปฺปตฺโต นปิ ฉนฺทารโห ฯ อปิจ ยสฺมา ตํ ปุคฺคลํ วตฺถุํ กตฺวา สงฺโฆ กมฺมํ กโรติ ตสฺมา **กมฺมารโหติ** วุจฺจติ ฯ

แต่สงฆ์ทำกรรมมีปริวาสเป็นต้น แก่ภิกษุใด ภิกษุนั้นมิใช่ผู้เข้ากรรม ทั้งมิใช่ผู้ควรแก่ฉันทะ. **แต่ ท่านเรียกภิกษุนั้นว่า “กัมมารหบุคคล” เพราะเหตุที่สงฆ์จัดบุคคลนั้นให้เป็นวัตถุกระทำกรรม.**

จบอัตโนมัตยาธิบาย

....

วชิรพุทฺธิ-ฏีกา (ต่อ)

...อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสาปิ น ลภนฺตีติ อิทํ กึ เอกสีมสฺมึ, อุทาหุ นานาสีมสฺมินฺติ ?

<u>ถามว่า</u> คำนี้ว่า **“แม้บรรดาภิกษุผู้ที่จำพรรษาในวิหาร (วัด) อื่น ก็ย่อมไม่ได้กรานกฐิน” ใช้ปฏิบัติในวิหาร (วัด) มีเขตสีมาเดียวกันหรือ ? หรือว่าในวิหาร (วัด) ต่างเขตสีมากัน ?**

กิญฺเจตฺถ – ยทิ ตาว เอกสีมสฺมึ, ปรโต “สเจ ปน เอกสีมาย พหู วิหารา โหนฺติ, สพฺเพ ภิกฺขู สนฺนิปาเตตฺวา เอกตฺถ กถินํ อตฺถริตพฺพํ, วิสุํ วิสุํ อตฺถริตุํ น วฏฺฏตี”ติ อิมินา อฏฺฐกถาวจเนน วิรุชฺฌติ. อิทญฺหิ วจนํ สพฺเพสํเยว เอโก กถินตฺถาโรติ ทีเปติ.

<u>ตอบว่า</u> **ก็คำถามนี้ จะตอบอย่างไรดีนะ ?**

ถ้าตอบข้อแรกคือ เอกสีมสฺมึ (ใช้ปฏิบัติในวิหาร (วัด) มีเขตสีมาเดียวกัน) ก็จะผิดไปจากอรรถกถาพจน์ (อรรถกถาสมันตปาสาทิกา กฐินขันธกะ) ข้างหน้านี้ ที่ว่า **ก็ถ้าในสีมาเขตเดียวกัน มีวิหาร (วัด) อยู่หลายวิหาร (วัด) ต้องนิมนต์ภิกษุทุกรูปประชุมกรานกฐินที่เดียวกัน จะแยก ๆ กันกราน ไม่ถูกต้อง. จริงอยู่ คำนี้ ย่อมแสดงว่า**

“ภิกษุทั้งหมดทุกรูป กรานกฐินได้ครั้งเดียว”

อถ <u>นานาสีมสุมึ,</u> อุปนนฺทสฺส เอกาธิปฺปายทานานุมติยา วิรุชฺฌติ. วุตฺตญฺเหตํ “เทถ ภิกฺขเว โมฆปุริสสฺส เอกาธิปฺปาย”นฺติ. อิทญฺหิ วจนํ ทฺวีสุปิ อาวาเสสุ ตสฺส กถินตฺถารสิทฺธึ ทีเปตีติ.

ถ้าตอบว่า นานาสีมสฺมึ (ใช้ปฏิบัติในวิหาร (วัด) ต่างเขตสีมากัน) ก็จะผิดไปจากข้อที่ทรงอนุมัติแบ่งส่วนประสงค์หนึ่งส่วนแก่พระอุปนันทะ. สมจริงดังพระพุทธดำรัสนี้ว่า “เทถ ภิกฺขเว โมฆปุริสสฺส เอกาธิปฺปายํ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงให้ส่วนประสงค์ส่วนเดียวแก่โมฆบุรุษ” (บาลีจีวรขันธกะ). **จริงอยู่ พระวจนะนี้ ย่อมแสดงถึงการที่พระอุปนันทะนั้นมีสิทธิที่จะกรานกฐินได้ในอาวาสทั้งสองแห่งแล.**

....

อัตโนมัตยาธิบาย

คำอธิบายของพระฎีกาจารย์ในส่วนนี้ **(อถ นานาสีมสฺมึ, อุปนนฺทสฺส เอกาธิปฺปาย-ทานานุมติยา วิรุชฺฌติ.)** ไม่ตรงกับคำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์ในอรรถกถาสมันต-ปาสาทิกา จีวรขันธกะ ที่อธิบายไว้ว่า

“ยตฺถ วา ปน พหุตรนฺติ สเจ เอกสฺมึ วิหาเร วสนฺโต อิตรสฺมึ สตฺตาหวาเรน อรุณเมว อุฏฺฐาเปติ เอวํ ปุริมสฺมึ พหุตรํ วสติ นาม ตสฺมา ตโต พหุตรวสิตวิหารโต ตสฺส ปฏิวีโส ทาตพฺโพ เอวมฺปิ เอกาธิปฺปาโย ทินฺโน โหติ ฯ อิทญฺจ **นานาลาเภหิ <u>นานูปจาเรหิ</u> <u>เอกสีมวิหาเรหิ</u>** กถิตํ ฯ นานาสีมวิหาเร ปน เสนาสนคาโห ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ

พระพุทธดำรัสว่า **ยตฺถ วา ปน พหุตรํ** อธิบายได้ว่า ถ้าภิกษุอยู่ในวิหาร (วัด) หนึ่ง ไปรับอรุณเท่านั้น ตามวาระ ๗ วัน (๗ วันครั้ง) ในวิหาร (วัด) นอกนี้, อย่างนี้ ภิกษุนั้นชื่อว่าอยู่ในวิหาร (วัด) แรก มากกว่า เพราะฉะนั้น พึงให้ส่วนแบ่งจากวิหาร (วัด) ที่อยู่มากกว่านั้นแก่ภิกษุนั้น, หนึ่งส่วนตามประสงค์ เป็นอันภิกษุทั้งหลายให้แล้ว อย่างนี้บ้าง. **ก็ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสการให้ส่วนประสงค์หนึ่งส่วนนี้ไว้ <u>เพราะเป็นวิหาร (วัด) ในสีมาเขตเดียวกัน ต่างลาภ ต่างอุปจารกัน.</u> แต่ในวัดที่ต่างเขตสีมากัน การถือเสนาสนะย่อมระงับ”**

ความหมายของพระอรรถกถาจารย์ ก็คือ การที่พระอุปนันทะจำพรรษาในวิหาร (วัด) ๒ แห่งในพรรษากาลเดียวได้โดยพรรษาไม่ขาด **ก็เพราะวิหาร (วัด) ๒ แห่งนั้นอยู่ในสีมาเขตเดียวกัน แต่ต่างอุปจารกัน (อุปจาร หมายถึง เครื่องล้อม, รั้ว, กำแพง, ภายใน ๒ เลฑฑุบาต จากสถานที่นั้น ๆ ตามที่พระอรรถกถาจารย์กำหนด)**

ความต่างของคำอธิบาย ก็คือ พระพุทธดำรัสว่า **"เทถ ภิกฺขเว โมฆปุริสสฺส เอกาธิปฺปายํ" นั้น** พระอรรถกถาจารย์นำมาอธิบายว่า ทรงอนุญาตในกรณีที่เป็น **เอกสีมา** แต่พระฎีกาจารย์ นำไปอ้างอิงอธิบายว่า เป็นกรณี **นานาสีมา (นานาสีมสฺมึ)**

จบอัตโนมัตยาธิบาย

....

แต่วชิรพุทธิฎีกา ก็สรุปปิดท้ายว่า "อวิโรโธว อิจฺฉิตพฺโพ อปฺปฏิสิทฺธตฺตา, ตสฺมา **เอกสีมสฺมึ วา นานาสีมสฺมึ วา นานูปจาเร** อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสาปิ น ลภนฺตีติ อธิปฺปาโย เวทิตพฺโพ."

แปลความว่า ควรมุ่งถึงความไม่ผิดพลาดเท่านั้น เพราะไม่มีสูตรสำเร็จเฉพาะเรื่อง. ฉะนั้น ควรทราบอธิบายว่า **"แม้บรรดาภิกษุผู้ที่จำพรรษาในวิหาร (วัด) อื่น ซึ่งต่างอุปจารกัน จะเขตสีมาเขตเดียวกัน หรือต่างเขตสีมากันก็ตาม ก็ย่อมไม่ได้กรานกฐิน"**

....

อัตโนมัตยาธิบาย

ตามคำอธิบายของพระฎีกาจารย์ในส่วนนี้ หมายความว่า **ภิกษุในวัดแห่งหนึ่งไม่มีสิทธิที่จะไปกรานกฐินในวัดอีกแห่งหนึ่งซึ่งเป็นวัดที่ไม่ได้อยู่ในรั้วหรือในสถานที่ควรเป็นรั้วเดียวกันหรือไม่ได้อยู่ในระยะ ๒ เลฑฑุบาตเดียวกัน ถึงแม้วัดนั้น ๆ จะเป็นวัดที่อยู่ในสีมาเดียวกันก็ตาม ซึ่งเป็นการถือที่เข้มงวด** แต่ก็ไม่ตรงกับคำอธิบายในอรรถกถาสมันตปาสาทิกา จีวรขันธกะ เพราะในอรรถกถาท่านอธิบายไว้ว่า **"พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสการให้ส่วนประสงค์หนึ่งส่วนนี้ไว้ เพราะเป็นวิหาร (วัด) ในสีมาเขตเดียวกัน ต่างลาภ ต่างอุปจารกัน"** ซึ่งหมายความว่า แม้จะต่างวัด ต่างอุปจาร **แต่ถ้าเป็นเอกสีมา คือเป็นวัดที่อยู่ในสีมาเดียวกัน** ก็สามารถที่จะกรานกฐินร่วมกันได้.

จบอัตโนมัตยาธิบาย

....

อนึ่ง วชิรพุทฺธิ-ฏีกา จีวรกฺขนฺธกวณฺณนา อธิบาย **ยาว กฐินสฺส อุพฺภาราย ไว้ว่า**

โน เจ อตฺถตํ โหติ "เอกํ จีวรมาส"นฺติ น วตฺตพฺพํ. กสมา ? "อนุชานามิ ภิกฺขเว ตสฺเสว ตานิ จีวรานิ ยาว จีวรมาสา"ติ วจนสฺส อภาวโต, **ตสฺมา อนตฺถตกถินสฺส อนนุญฺญาตนฺติ** เจ ? **น,** เหฏฺฐา อนุญฺญาตตฺตา, ตโต ลีนตฺถทีปนตฺถมิธ ตถา วุตฺตตฺตา จ. เหฏฺฐา หิ "อกาลจีวรํ นาม อนตฺถเต กถิเน เอกาทสมาเส อุปฺปนฺนํ, อตฺถเต กถิเน สตฺตมาเส อุปฺปนฺนํ, กาเลปิ อาทิสฺส ทินฺนํ, เอตํ อกาลจีวรํ นามา"ติ วจนโต อนตฺถตกถินานํ เอกจีวรมาเส อุปฺปนฺนํ, เตสํเยว โหตีติ สิทฺธํ, ตสฺมา อิธ ตํ อวตฺวา **เอโกปิ ตโย คณปูรเก ลภิตฺวา กถินํ อตฺถริตุํ ลภตีติ อิมํ ลีนตฺถํ** ปกาเสตุํ "**ยาว กถินสฺส อุพฺภารายา**"ติ วุตฺตํ. อิตรถา อยมตฺโถ น ญายติ.

หากจะพึงมีคำถามว่า <u>หากไม่ได้กรานกฐิน พระอรรถกถาจารย์ ก็ไม่ควรกล่าวว่า</u> "<u>ตลอดจีวรมาส เดือนเดียว</u>" เพราะอะไร ? เพราะไม่ได้ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตจีวรเหล่านั้น แก่ภิกษุรูปนั้นเท่านั้น ตลอดจีวรมาส" ฉะนั้น จีวรนั้น **<u>จึงเป็นอันไม่ทรงอนุญาตแก่ภิกษุที่ไม่ได้กราน</u>กฐินล่ะสิ** ? (หมายความว่า ภิกษุรูปนั้น ต้องได้กรานกฐินแน่ ๆ ใช่ไหม ?)

พึงมีคำตอบว่า จีวรนั้น **<u>ไม่ทรงอนุญาตแก่ภิกษุที่ไม่ได้กราน</u>กฐิน หามิได้ ?** (มิได้หมายความว่า ภิกษุรูปนั้น ต้องได้กรานกฐินแน่ ๆ) **เพราะทรงอนุญาตไว้แล้วในหนหลัง และเพราะตรัสอย่างนั้นในที่นี้เพื่อจะทรงแสดงความหมายที่ลุ่มลึกไปกว่านั้น. จริงอยู่ เพราะพระพุทธดำรัสในหนหลังว่า ที่ชื่อว่า อกาลจีวร ได้แก่จีวรที่เกิดขึ้นตลอด ๑๑ เดือน ในเมื่อภิกษุไม่ได้กรานกฐิน (และ) จีวรที่เกิดขึ้นตลอด ๗ เดือน ในเมื่อภิกษุได้กรานกฐินแล้ว จีวรที่ทายกถวายเจาะจง (ให้เป็นอกาลจีวร) แม้ในกาล, นั่น ก็ชื่อว่า อกาลจีวร จึงเป็นสูตรสำเร็จแล้วว่า "จีวรที่เกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ที่ไม่ได้กรานกฐิน ในจีวรมาสเดือนเดียว จีวรนั้น เป็นของภิกษุเหล่านั้นเท่านั้น. ฉะนั้น จึงไม่ตรัสพระดำรัสนั้นไว้ในที่นี้ ตรัสว่า "ยาว กถินสฺส อุพฺภาราย" เพื่อจะทรงประกาศความหมายที่ซ่อนเงื่อนนี้ว่า "เอโกปิ ตโย คณปูรเก ลภิตฺวา กถินํ อตฺถริตุํ ลภติ ภิกษุแม้รูปเดียว ได้คณปูรกะ ๓ รูป ก็ได้กรานกฐิน". ไม่ปรากฏความหมายนอกไปจากนี้.**

อัตโนมัตยาธิบาย

วชิรพุทธิฏีกา อธิบายความในจีวรขันธกะต่างจากที่อธิบายในกฐินขันธกะ โดยในเรื่องกฐิน อธิบายว่า สงฆ์ ๕ รูปให้สำเร็จการกรานกฐินได้ แต่ในเรื่องจีวรท่านมุ่งอธิบายความหมายที่ลุ่มลึกแห่งพระพุทธดำรัส “ยาว กถินสฺส อุพฺภาราย” ทั้งนี้เพื่อให้ทราบว่า พระพุทธดำรัสนั้น มีความหมายว่า “ภิกษุจำพรรษารูปเดียวก็สามารถที่จะกรานกฐินได้” จึงระบุถึงสงฆ์เพียงแค่ ๔ รูป ซึ่งเป็นการระบุแบบรวบรัดเพราะเคยระบุแบบองค์สงฆ์ผู้มอบผ้ากฐินและองค์ภิกษุผู้รับผ้ากฐินมาแล้วในกฐินขันธกะ ซึ่งที่จริงแล้วก็ไม่ใช่เรื่องผิดปกติแต่อย่างใด เพราะกรณีที่ภิกษุจำพรรษารูปเดียวสามารถที่จะกรานกฐินได้นั้น อรรถกถาสมันตปาสาทิกา ก็ได้อธิบายถึงองค์ประกอบ และเงื่อนไข ไว้ชัดเจนเป็นที่ยุติแล้ว อย่างไรก็ดี การอธิบายถึงการที่ภิกษุจำพรรษารูปเดียวสามารถที่จะกรานกฐินได้นั้น เป็นการอธิบายให้สิ้นกระบวนความไม่ให้เหลือเศษเหลือส่วนใด ๆ (อนวเสสํ กตฺวา) เช่นเดียวกันกับการอธิบายพระวินัยในเรื่องอื่น ๆ อันอาจเรียกได้ว่าเป็นการอธิบายทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัตินั้น ไม่ปรากฏวินีตวัตถุในพระไตรปิฎก อรรถกถา หรือฎีกาใด ๆ ฝ่ายเถรวาท บรรดามีเป็นที่ยอมรับในประเทศไทยแต่ประการใดเลยว่า “ภิกษุรูปนี้ นามนี้ อยู่จำพรรษารูปเดียวแล้ว ได้คณปูรกะหรือไปเป็นคณปูรกะกรานกฐินในวัดนั้นวัดนี้”.

จบอัตโนมัตยาธิบาย

....

๒. สารตฺถทีปนี-ฏีกา

กถินานุชานนกถาวณฺณนา

อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสาปิ น ลภนฺตีติ นานาสีมาย อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสา อิมสฺมึ วิหาเร กถินตฺถารํ น ลภนฺตีติ อตฺโถ.

คำว่า **“แม้บรรดาภิกษุผู้ที่จำพรรษาในวิหาร (วัด) อื่น ก็ย่อมไม่ได้กรานกฐิน”** อธิบายว่า **ภิกษุที่จำพรรษาในวิหาร (วัด) อื่น ในสีมาต่างเขตกัน (นานาสีมา) ย่อมไม่ได้กรานกฐินในวิหาร (วัด) นี้. (วัดที่เป็นนานาสีมา ก็คือวัดในเมืองไทยปัจจุบันนี้)**

....

๓. วิมติวิโนทนี-ฏีกา

กถินานุชานนกถาวณฺณนา

...“**วุตฺถวสฺสวเสนา**”ติ อิทํ ปจฺฉิมวสฺสํวุตฺถานมฺปิ สาธารณนฺติ อาห “ปุริมิกาย วสฺสํ อุปคนฺตฺวา ปฐมปวารณาย ปวาริตา ลภนฺตี”ติ. **อุปคตา วา น ลภนฺตีติ** ปจฺฉิมิกาย วุตฺถ-วสฺเสปิ สนฺธาย วุตฺตํ.

คำนี้ว่า **วุตฺถวสฺสวเสน** เป็นการทั่วไปแม้แก่บรรดาภิกษุที่อยู่จำปัจฉิมพรรษา ฉะนั้น พระอรรถกถาจารย์ จึงกล่าวว่า "ปุริมิกาย วสฺสํ อุปคนฺตฺวา ปฐมปวารณาย ปวาริตา ลภนฺติ

คำว่า **อุปคตา วา น ลภนฺติ** พระอรรถกถาจารย์ กล่าวหมายถึงแม้บรรดาภิกษุที่จำพรรษาในพรรษาหลัง

....

๔. วินยาลงฺการ-ฏีกา

กถินตฺถารวินิจฺฉยกถา

...ตตฺถ **เก ลภนฺตีติ** เก สาเธนฺตีติ อตฺโถ. **ปญฺจ ชนา ลภนฺตีติ** ปญฺจ ชนา สาเธนฺติ. กถินทุสฺสสฺส หิ ทายกา ปจฺฉิมโกฏิยา จตฺตาโร โหนฺติ, เอโก ปฏิคฺคาหโกติ. “ตตฺร ภิกฺขเว ยฺวายํ จตุวคฺโค ภิกฺขุสงฺโฆ ฐเปตฺวา ตีณิ กมฺมานิ อุปสมฺปทํ ปวารณํ อพฺภาน”นฺติ จมฺเปยฺยกฺขนฺธเก วุตฺตตฺตา น ปญฺจวคฺคกรณียนฺติ คเหตพฺพํ. ...

บรรดาบทเหล่านั้น สองบทว่า **เก ลภนฺติ** อธิบายว่า ภิกษุจำนวนเท่าไร ให้สำเร็จการกรานกฐิน. หลายบทว่า **ปญฺจ ชนา ลภนฺติ** อธิบายว่า ภิกษุ ๕ รูปให้สำเร็จการกรานกฐิน. **เพราะภิกษุที่มอบผ้ากฐิน กำหนดขั้นต่ำสุด ๔ รูป, ภิกษุผู้รับ ๑ รูป ฉะนี้แล.** ไม่พึงถือว่า **“เป็นกรรมที่สงฆ์ปัญจวรรคจะต้องทำ”**เพราะพระพุทธดำรัสตรัสไว้มาในจัมเปยยขันธกะว่า ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุสงฆ์เหล่านั้น ภิกษุสงฆ์จตุวรรคพร้อมเพรียงกันโดยธรรมเข้ากรรมได้ในกรรมทุกประเภท **เว้นกรรม ๓ ประเภท คือ อุปสมบท ปวารณา อัพภาน. (ในประเด็นจำนวนสงฆ์ที่จะให้สำเร็จการกรานกฐินนั้น วินยาลังการฎีกาตรงกับวชิรพุทธิฎีกา)**

...**อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสาปิ น ลภนฺตีติ** <u>นานาสีมาย</u> อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสา อิมสฺมึ วิหาเร กถินตฺถารํ น ลภนฺตีติ อตฺโถ. **สพฺเพติ** ฉินฺนวสฺสาทโย, อนุปคตาปิ ตตฺเถว สงฺคหิตา.

คำว่า “แม้บรรดาภิกษุผู้ที่จำพรรษาในวิหาร (วัด) อื่น ก็ย่อมไม่ได้กรานกฐิน” อธิบายว่า ภิกษุที่จำพรรษาในวิหาร (วัด) อื่น ในสีมาต่างเขตกัน (นานาสีมา) ย่อมไม่ได้กรานกฐินในวิหาร (วัด) นี้.

บทว่า **สพฺเพ โยค** ฉินฺนวสฺสาทโย แปลว่า ภิกษุที่พรรษาขาดเป็นต้น, **แม้บรรดาภิกษุที่ไม่ได้จำพรรษา ก็รวมเข้าในบทว่า สพฺเพ นั้นเหมือนกัน.**

อัตโนมัตยาธิบาย

ฎีกาวินยาลังการ อธิบายโดยไม่มีบทว่า **“ปจฺฉิมิกา”** ฉะนั้น บทว่า **“สพฺเพ”** จึงมีความหมายกว้างมากยิ่งดังกล่าวแล้ว ในที่นี้หมายถึงภิกษุที่ไม่ได้จำพรรษาด้วย **ซึ่งไม่ลงกันไม่สมกันกับพระพุทธดำรัสว่า “อนุชานามิ ภิกฺขเว วสฺสํ วุตฺถานํ ภิกฺขูนํ กฐินํ อตฺถริตุํ”** เนื่องด้วยพระบาลีคัมภีร์บริวาร ระบุว่า **กสฺส กฐินํ อตฺถตนฺติ** ทฺวินฺนํ ปุคฺคลานํ อตฺถตํ โหติ กฐินํ อตฺถารกสฺส จ **อนุโมทกสฺส จ** อิเมสํ ทวินฺนํ ปุคฺคลานํ อตฺถตํ โหติ กฐินํ. คำถามที่ว่า “ใครกรานกฐิน” ตอบว่า “กฐินเป็นอันภิกษุทั้ง ๒ ฝ่ายได้กราน คือ ทั้งฝ่ายที่กราน ทั้งฝ่ายที่อนุโมทนา ภิกษุทั้ง ๒ ฝ่ายนี้ เป็นอันได้กรานกฐิน”

…อตฺถตํ อาวุโส สงฺฆสฺส กฐินํ **ธมฺมิโก กฐินตฺถาโร อนุโมทามิ** …อาวุโส กฐินของสงฆ์ กรานเสร็จแล้ว การกรานกฐิน **เป็นธรรม ข้าพเจ้าขออนุโมทนา**

…เอวเมว น สงฺโฆ กฐินํ อตฺถรติ น คโณ กฐินํ อตฺถรติ ปุคฺคโล กฐินํ อตฺถรติ สงฺฆสฺส **อนุโมทนาย** คณสฺส **อนุโมทนาย** ปุคฺคลสฺส อตฺถารา สงฺฆสฺส อตฺถตํ โหติ กฐินํ คณสฺส อตฺถตํ โหติ กฐินํ ปุคฺคลสฺส อตฺถตํ โหติ กฐินํ ฯ … ฉันนั้นนั่นแล สงฆ์หาได้กรานกฐินไม่ คณะหาได้กรานกฐินไม่ บุคคลกรานกฐิน **เพราะสงฆ์อนุโมทนา เพราะคณะอนุโมทนา** เพราะบุคคลกราน จึงเป็นอันว่า **สงฆ์กรานกฐิน คณะกรานกฐิน บุคคลกรานกฐิน.**

คณปูรกะ แปลว่า **ครบจำนวน** ความหมาย คือ ภิกษุในจำนวนสงฆ์จตุวรรค ปัญจวรรค ทสวรรค หรือวีสติวรรค แต่ละรูป **ต่างก็เป็นคณปูรกะของกันและกันอยู่แล้ว** กล่าวชัดๆ คณปูรกะ เมื่อเรียกแยก ก็คือหนึ่งในจำนวนสงฆ์ เมื่อเรียกรวม **ก็คือสงฆ์นั่นเอง ดังนั้นเมื่อคณปูรกะอนุโมทนากฐิน ก็ย่อมได้ชื่อว่ากรานกฐินแล้วตามพระพุทธดำรัสในคัมภีร์บริวาร**

คณปูรกะรูปใดไม่ได้จำพรรษาหรือจำพรรษาในวัดอื่น คณปูรกะรูปนั้น จะมีสิทธิเข้าสู่กระบวนการการกรานกฐินโดยชอบธรรมได้ด้วยพระพุทธบัญญัติข้อใด

อย่างไรก็ตาม แม้ฎีกาวินยาลังการ จะอธิบายโดยไม่มีบทว่า **"ปจฺฉิมิกา"** กำกับบทว่า **"สพฺเพ"** **แต่ขณะเดียวกันกลับอธิบายความหมายสอดคล้องต้องกันกับวชิรพุทธิฎีกาและสารัตถทีปนีฎีกาในเรื่องของภิกษุที่จำพรรษาในวัดอื่นซึ่งไม่มีสิทธิที่จะไปกรานกฐินในวัดอื่น** (**อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสาปิ น ลภนฺตีติ** นานาสีมาย อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสา อิมสฺมึ วิหาเร กถินตฺถารํ น ลภนฺตีติ อตฺโถ.)

บทว่า **"นานาสีมาย"** ที่แปลว่า "ในสีมาต่างเขตกัน หรือในสีมาต่าง ๆ" นั้น หมายถึงวัดหลายวัด ต่างก็มีพัทธสีมาเป็นของวัดนั้น ๆ เอง เช่นวัดในเมืองไทยสมัยนี้ **ดังนั้น วัดใดจะกรานกฐิน วัดนั้นจะนิมนต์ภิกษุจากวัดอื่นมากรานด้วยไม่ได้ เพราะเป็นนานาสีมากันนั่นเอง ตรงกันข้าม ถ้าเป็นวัดในสีมาเดียวกัน ก็สามารถที่จะนิมนต์ภิกษุต่างวัดมาร่วมกรานกฐินด้วยได้.**

จบอัตโนมัตยาธิบาย

....

วินยาลงฺการ-ฎีกา (ต่อ)

สเจ ปุริมิกาย อุปคตา กถินตฺถารกุสลา น โหนฺตีติอาทินา "อฏฺฐธมฺมโกวิโท ภิกฺขุ, กถินตฺถารมรหตี"ติ วินยวินิจฺฉเย อาคตตฺตา สยํ เจ อฏฺฐธมฺมกุสโล, สยเมว อตฺถริตพฺพํ. โน เจ, อญฺเญ อฏฺฐธมฺมกุสเล ปริเยสิตฺวา เนตพฺพา, เอวํ อกตฺวา กถินํ อตฺถริตุํ น วฏฺฏตีติ ทสฺเสติ. **กถินํ อตฺถราเปตฺวาติ** สการิตวจเนน เตหิ พาหิรโต อาคตตฺเถเรหิ สยํ กถินํ น อตฺถริตพฺพํ, สพฺพปุพฺพกิจฺจาทิกํ สํวิทหิตฺวา เต ปุริมิกาย วสฺสูปคตา อนฺโตสีมฏฺฐภิกฺขูเยว อตฺถราเปตพฺพาติ ทสฺเสติ, **อญฺญถา** อญฺโญ กถินํ อตฺถรติ, อญฺโญ อานิสํสํ ลภตีติ อาปชฺชติ, น ปเนวํ ยุชฺชติ. วกฺขติ หิ **"อานิสํโส ปน อิตเรสํเยว โหตี"ติ. ทานญฺจ ภุญฺชิตฺวาติ** ขาทนียโภชนียภูตํ อนฺนปานาทิทานํ ภุญฺชิตฺวา. น หิ เต วตฺถุทานํ ลภนฺติ.

ด้วยคำเป็นต้นว่า "ถ้าภิกษุผู้จำพรรษาในปุริมพรรษา ไม่เข้าใจกรานกฐิน" พระอรรถกถาจารย์แสดงว่า หากภิกษุผู้เข้าจำปุริมพรรษา ตนเองเข้าใจธรรม ๘ (บุพพกรณ์, การถอนผ้า, การอธิษฐานผ้า, การกราน, มาติกา, ปลิโพธ, การเดาะกฐิน, อานิสงส์), ควรกรานกฐินเองเลยทีเดียว.

หากไม่, ควรหาภิกษุผู้เข้าใจธรรม ๘ เหล่าอื่น นิมนต์มา, ไม่ทำอย่างนั้น ไม่ควรกรานกฐิน. เพราะคำว่า “ภิกษุผู้ฉลาดในธรรม ๘ ควรกรานกฐิน” มาแล้วในคัมภีร์วินัยวินิจฉัย

ด้วยคำการิตกมฺม ว่า กถินํ อตฺถราเปตฺวา พระอรรถกถาจารย์แสดงว่า บรรดาพระเถระผู้เดินทางมาจากภายนอกเหล่านั้น **ไม่ควรกรานกฐินเสียเอง** จัดแจงบุรพกิจทุกอย่างเป็นต้นเสร็จแล้ว **พึงให้บรรดาภิกษุที่อยู่ภายในสีมาเท่านั้นซึ่งจำพรรษาในปุริมพรรษาแล้วเหล่านั้นกรานกฐินกัน** ทำเป็นอย่างอื่นไป จะถูกครหาได้ว่า **“รูปหนึ่งกรานกฐิน รูปหนึ่งได้อานิสงส์”** ก็ไม่ควรเป็นอย่างนั้น เพราะพระอรรถกถาจารย์ท่านป้องกันไว้อยู่ว่า **“อานิสํโส ปน อิตเรสํเยว โหติ แต่อานิสงส์ย่อมมีแก่ภิกษุนอกนี้เท่านั้น”** คำว่า **“ทานญฺจ ภุญฺชิตฺวา และฉันแล้ว”** หมายความว่า ฉันของฉันที่ควรเคี้ยวดื่มปานะที่ควรดื่มเป็นต้นที่เขาถวาย. ความจริงแล้ว พระเถระเหล่านั้น ไม่ได้วัตถุทาน.

อัตโนมัตยาธิบาย

ตามฎีกานี้ หมายความว่า ในการกรานกฐินนั้น พระจากวัดอื่นซึ่งต่างสีมากัน (นานาสีมา) ไม่สามารถที่จะเป็นคณปูรกะของภิกษุที่จำปุริมพรรษาในอีกสีมาหนึ่งได้ คือได้แต่สอนให้ทำ แต่ทำให้เสียเองไม่ได้ ตรงนี้อาจจะเข้าใจไปได้ว่า ภิกษุที่เข้าจำปุริมพรรษาในวัดเดียวกันสีมาเดียวกันมีครบจำนวนสงฆ์แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นอะไรที่ภิกษุต่างวัดต่างสีมาที่มาช่วยสอนให้กรานกฐินจะเป็นคณปูรกะ ฉะนั้น ถ้าภิกษุที่จำปุริมพรรษามีรูปเดียวเป็นต้น ก็สามารถที่จะนิมนต์พระต่างวัดต่างสีมามาเป็นคณปูรกะให้ครบองค์สงฆ์แล้วกรานกฐินได้ เมื่อเข้าใจได้เช่นนี้ ก็ควรที่จะเข้าใจไปถึงสิทธิของพระขันธกภาณกเถระทั้งหลายว่า เป็นสยกัตตาสิทธิ หรือไม่ อย่างไร ?

จบอัตโนมัตยาธิบาย

....

วินยาลงฺการ-ฎีกา (ต่อ)

กถินจีวรํ เทมาติ ทาตุํ วฏฺฏตีติ เอตฺถ “สงฺฆสฺส กถินจีวรํ เทมา”ติ วตฺตพฺพํ. เอวญฺหิ สติ “อิทํ สงฺฆสฺส กถินทุสฺสํ อุปฺปนฺน”นฺติ กมฺมวาจาย สเมติ.

ในคำนี้ว่า "ควรถวายว่า "ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายจีวรกฐิน" ดังนี้" ควรกล่าวว่า **"ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายจีวรกฐินแก่สงฆ์."** จริงอยู่ เมื่อเป็นอย่างนี้ จึงจะสมกับกรรมวาจาว่า **"อิทํ สงฺฆสฺส กถินทุสฺสํ อุปฺปนฺนํ"**

...อเถเก อาจริยา เอวํ วทนฺติ "กถินสฺส เอกํ มูลํ สงฺโฆติ วุตฺตตฺตา ปุคฺคลํ อุทฺทิสฺส ทินฺเนปิ สงฺฆายตฺตํ สงฺฆิกํ โหติ. ยถา กึ 'สีมาย ทมฺมิ, เสนาสนสฺส ทมฺมี'ติ วุตฺเตปิ ตํ ทานํ สงฺฆิกํ โหติ, ยถา จ 'กถินจีวรํ ทมฺมี'ติ วุตฺเต สงฺฆิกํ โหตี"ติ.

...เมื่อเป็นเช่นนี้ อาจารย์บางท่าน ก็ยังกล่าวอย่างนี้ว่า แม้เมื่อถวายเจาะจงบุคคล ก็ยังนับเนื่องด้วยสงฆ์ จึงชื่อว่าเป็นของสงฆ์ เพราะท่านกล่าวไว้ว่า **"กฐิน มีมูลเดียว คือสงฆ์"**. เหมือนแม้เมื่อกล่าวถวายว่า "ข้าพเจ้าถวายแก่สีมา ข้าพเจ้าถวายแก่เสนาสนะ" สิ่งที่ถวายนั้น ก็ย่อมเป็นของสงฆ์ และเหมือนเมื่อกล่าวถวายว่า"ข้าพเจ้าถวายจีวรกฐิน" จีวรกฐิน ก็ย่อมเป็นของสงฆ์.

ตตฺเรวํ วิจาเรตพฺพํ – "กถินสฺส เอกํ มูลํ สงฺโฆ"ติ วจนํ กถินสฺส มูลํ กถินสฺส การณํ ทสฺเสติ. ยถา หิ มูเล วิชฺชมาเน รุกฺโข ติฏฺฐติ, อวิชฺชมาเน น ติฏฺฐติ, ตสฺมา มูลํ รุกฺขสฺส การณํ โหติ, ปติฏฺฐํ โหติ, เอวํ สงฺเฆ วิชฺชมาเน กถินํ โหติ, โน อวิชฺชมาเน, ตสฺมา สงฺโฆ กถินสฺส มูลํ กถินสฺส การณํ นาม โหติ. กถํ สงฺเฆ วิชฺชมาเน กถินํ โหติ ? สพฺพนฺติเมน ปริจฺเฉเทน จตุวคฺคภูเตน สงฺเฆน อตฺถารารหสฺส ภิกฺขุโน ญตฺติทุติยกมฺมวาจาย กถินจีวเร ทินฺเนเยว เตน จีวเรน อตฺถตํ กถินํ นาม โหติ, โน อทินฺเน, ตสฺมา จตุวคฺคสงฺเฆ อลพฺภมาเน สหสฺสกฺขตฺตุํ "กถินํ ทมฺมี"ติ วุตฺเตปิ กถินํ นาม น โหติ, **ตสฺมา <u>อุปจารสีมาย ปริจฺฉินฺเน วิหาเร</u> เอโก วา ทฺเว วา ตโย วา จตฺตาโร วา ภิกฺขู วิหรนฺติ, ตตฺถ กถินจีวเร อุปฺปนฺเน <u>อญฺญโต ปริเยสิตฺวา</u> จตุวคฺคสงฺโฆ เอโก ปฏิคฺคาหโกติ ปญฺจนฺนํ ภิกฺขูนํ ปูรเณ สติ กถินํ อตฺถริตุํ ลภติ,** นาสติ, เอวํ สงฺเฆ วิชฺชมาเนเยว กถินํ นาม โหติ, โน อวิชฺชมาเน, ตสฺมา สงฺฆสฺส กถินสฺส มูลภูตตํ การณภูตตํ สนฺธาย "กถินสฺส เอกํ มูลํ สงฺโฆ"ติ วุตฺตํ. "กถิน"นฺติ วุตฺเต สงฺฆิกํเยว โหติ, โน ปุคฺคลิกนฺติ อธิปฺปาโย เอตสฺมึ ปาเฐ น ลพฺภติ.

ในคำของอาจารย์บางท่านนั้น ควรพิจารณาอย่างนี้: คำว่า "กถินสฺส เอกํ มูลํ สงฺโฆ" ย่อมแสดงถึงมูลแห่งกฐินคือการณ์แห่งกฐิน เหมือนเมื่อมีราก ต้นไม้จึงยืนต้นอยู่ได้, เมื่อไม่มีราก ก็ยืนต้นอยู่ไม่ได้, ฉะนั้น รากจึงเป็นการณ์ คือเป็นที่ตั้งของต้นไม้ ฉันใด, เมื่อมีสงฆ์ จึงมีกฐิน เมื่อไม่มีสงฆ์ กฐินหามีได้ไม่, ฉะนั้น สงฆ์เป็นมูลแห่งกฐิน จึงชื่อว่าเป็นการณ์แห่งกฐิน ฉันนั้น. อย่างไร เมื่อมีสงฆ์ จึงมีกฐิน ? โดยข้อกำหนดขั้นต่ำสุด

เมื่อสงฆ์จตุวรรค ถวายจีวรกฐินแก่ภิกษุผู้สมควรกรานกฐินด้วยญัตติทุติยกรรมวาจานั่นแล กฐิน ชื่อว่าเป็นอันกรานด้วยจีวรนั้น, เมื่อสงฆ์ยังไม่ได้ถวาย กฐิน จะชื่อว่าเป็นอันกราน หามิได้, ฉะนั้น เมื่อไม่ได้สงฆ์จตุวรรค แม้เมื่อกล่าวว่า **"กถินํ ทมฺมิ ข้าพเจ้าขอถวายกฐิน"** ๑,๐๐๐ ครั้ง ก็ไม่ชื่อว่าเป็นกฐิน, **เพราะฉะนั้น ภิกษุ ๑ รูป ๒ รูป ๓ รูป หรือ ๔ รูป อยู่ในวิหาร (วัด) <u>ที่ถูกกำหนดด้วยอุปจารสีมา</u> <u>เมื่อจีวร</u>กฐินเกิดขึ้นในวิหาร (วัด) <u>ที่กำหนดด้วยอุปจารสีมานั้น</u> ภิกษุ ๑ รูป เป็นต้นนั้น <u>หาภิกษุมาจากวิหาร (วัด) อื่น</u> เมื่อภิกษุครบ ๕ รูป คือสงฆ์ ๔ รูป ปฏิคาหก ๑ รูป จึงจะได้กรานกฐิน,** เมื่อไม่มีภิกษุครบ ๕ รูป ก็ย่อมไม่ได้กรานกฐิน, เมื่อมีสงฆ์อยู่อย่างนี้เท่านั้น จึงชื่อว่าเป็นกฐิน, เมื่อไม่มีสงฆ์ หาชื่อว่าเป็นกฐินไม่, ฉะนั้น ท่านหมายถึงว่า สงฆ์เป็นมูล คือเป็นการณ์แห่งกฐิน จึงกล่าวว่า **"กถินสฺส เอกํ มูลํ สงฺโฆ"** คำอธิบายที่ว่า เมื่อกล่าวว่า **"กฐิน"** จึงเป็นของสงฆ์เท่านั้น ไม่เป็นของบุคคล ดังนี้ จึงใช้ไม่ได้ในปาฐะนี้.

....

อัตโนมัตยาธิบาย

<u>ถามว่า</u> **คำว่า "วิหาร" ในคำว่า "อุปจารสีมาย ปริจฺฉินฺเน วิหาเร <u>ในวิหาร (วัด) ที่ถูกกำหนดด้วยอุปจารสีมา</u>" นั้น หมายถึงวิหาร (วัด) ประเภทไหน ?**

<u>ตอบว่า</u> **หมายถึงวิหาร (วัด) ที่ปรากฏในพระบาลี อรรถกถา และฎีกาดังต่อไปนี้**

๑. **พระวินัยปิฎก เล่มที่ ๔ อุโบสถขันธกะ :** เตน โข ปน สมเยน **ราชคเห สมฺพหุลา อาวาสา สมานสีมา โหนฺติ** ฯ
ก็สมัยนั้นแล **ในกรุงราชคฤห์ อาวาสหลายแห่ง มีสีมาเดียวกัน.**

๒. **พระวินัยปิฎก เล่มที่ ๕ จีวรขันธกะ :** เทถ ภิกฺขเว โมฆปุริสสฺส เอกาธิปฺปายํ ฯ อิธ ปน ภิกฺขเว **ภิกฺขุ เอโก ทฺวีสุ อาวาเสสุ วสฺสํ วสติ** เอวํ เม พหุํ จีวรํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ฯ สเจ อมุตฺร อุปฑฺฒํ อมุตฺร อุปฑฺฒํ วสติ อมุตฺร อุปฑฺโฒ อมุตฺร อุปฑฺโฒ จีวรปฏิวิโส ทาตพฺโพ ยตฺถ วา ปน พหุตรํ วสติ ตโต จีวรปฏิวิโส ทาตพฺโพติ ฯ

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงให้ส่วนประสงค์ส่วนเดียวแก่โมฆบุรุษ. ภิกษุทั้งหลาย ก็ในข้อนี้ **ภิกษุรูปเดียว จำพรรษาใน ๒ อาวาส (วัด)** ด้วยคิดว่า “วิธีอย่างนี้ จีวรจักเกิดขึ้นแก่เรามาก” ถ้าภิกษุอยู่ในวัดโน้นกึ่งหนึ่ง วัดโน้นก็กึ่งหนึ่ง พึงให้ส่วนแบ่งจีวรในวัดโน้นๆ วัดละกึ่ง ก็หรือพึงให้ส่วนแบ่งจีวรจากวัดที่อยู่นานกว่า.

๓. **อรรถกถาสมันตปาสาทิกา อุโบสถขันธกะ :** ตํ พนฺธิตุกาเมหิ สามนฺตวิหาเรสุ ภิกฺขู ตสฺส ตสฺส วิหารสฺส สีมาปริจฺเฉทํ ปุจฺฉิตฺวา พทฺธสีมวิหารานํ สีมาย สีมนฺตริกํ **อพทฺธสีมวิหารานํ สีมาย อุปจารํ ฐเปตฺวา** ทิสาจาริกภิกฺขูนํ นิสฺสญฺจารสมเย สเจ เอกสฺมึ คามกฺเขตฺเต สีมํ พนฺธิตุกามา เย ตตฺถ พทฺธสีมา วิหารา เตสุ ภิกฺขูนํ มยํ อชฺช สีมํ พนฺธิสฺสาม ตุมฺเห สกสกสีมาปริจฺเฉทโต มา นิกฺขมิตฺถาติ เปเสตพฺพํ ฯ เย อพทฺธสีมา วิหารา เตสุ ภิกฺขู เอกชฺฌํ สนฺนิปาเตตพฺพา ฉนฺทารหานํ ฉนฺโท อาหราเปตพฺโพ ฯ

ภิกษุทั้งหลายผู้ประสงค์จะผูกสีมานั้น ควรถามบรรดาภิกษุในวิหาร (วัด) ใกล้เคียงทั้งหลายถึงเขตกำหนดสีมาของวิหาร (วัด) นั้น ๆ ต้องเว้นสีมันตริกแห่งสีมาไว้สำหรับบรรดาวิหาร (วัด) ที่ผูกสีมาแล้ว **เว้นอุปจารแห่งสีมาไว้สำหรับบรรดาวิหาร (วัด) ที่ยังไม่ได้ผูกสีมา** ในสมัยที่บรรดาภิกษุผู้จาริกไปในทิศาภาคงดสัญจร ถ้าประสงค์จะผูกสีมาในเขตหมู่บ้านแห่งหนึ่ง วิหาร (วัด) เหล่าใด ในเขตหมู่บ้านนั้น ผูกสีมาแล้ว พึงส่งข่าวแจ้งภิกษุทั้งหลายในวิหาร (วัด) เหล่านั้นว่า “วันนี้ พวกผมจักผูกสีมา ขอความกรุณาท่านทั้งหลาย อย่าเพิ่งออกนอกเขตกำหนดสีมาของตน ๆ” วิหาร (วัด) เหล่าใด ยังไม่ได้ผูกสีมา พึงนิมนต์ภิกษุทั้งหลายในวิหาร(วัด)เหล่านั้น ให้ประชุมร่วมกัน พึงให้นำฉันทะของภิกษุทั้งหลายผู้ควรแก่ฉันทะมา

๓.๑ **...**ราชคหํ หิ ปริกฺขิปิตฺวา อฏฺฐารส มหาวิหารา สพฺเพ เอกสีมา ธมฺมเสนาปตินา เนสํ สีมา พทฺธา ตสฺมา เวฬุวเน สงฺฆสฺส สามคฺคีทานตฺถํ อาคจฺฉนฺโตติ อตฺโถ ฯ

...อธิบายว่า ความจริง มหาวิหาร ๑๘ แห่ง รอบกรุงราชคฤห์ มีสีมาเดียวกันทั้งหมด สีมาแห่งมหาวิหารเหล่านั้น พระธรรมเสนาบดีผูกไว้ ฉะนั้น พระมหากัสสปเถระ จึงเดินทางมา เพื่อให้เกิดสังฆสามัคคีในวัดเวฬุวัน.

๓.๒ **...**สีมนฺตริกํ ฐเปตฺวา สีมํ สมฺมนฺนิตุนฺติ เอตฺถ สเจ ปฐมตรํ กตสฺส วิหารสฺส สีมา อสมฺมตา โหติ **สีมาย อุปจาโร ฐเปตพฺโพ** ฯ สเจ สมฺมตา โหติ ปจฺฉิมโกฏิยา หตฺถมตฺตํ สีมนฺตริกา ฐเปตพฺพา ฯ

...ในข้อว่า สีมนฺตริกํ ฐเปตฺวา สีมํ สมฺมนฺนิตุํ นี้ พึงทราบวินิจฉัยว่า **ถ้าวิหาร (วัด) ที่สร้างก่อน ยังมิได้สมมติสีมา ต้องเว้นอุปจารสีมาไว้.** ถ้าสมมติสีมาแล้ว ต้องเว้นสีมันตริกไว้ กำหนดขั้นต่ำสุด ประมาณ ๑ ศอก.

๔. **อรรถกถาสมันตปาสาทิกา กฐินขันธกะ :** สเจ ปน **เอกสีมาย พหู วิหารา โหนฺติ,** สพฺเพ ภิกฺขู สนฺนิปาเตตฺวา เอกตฺถ กถินํ อตฺถริตพฺพํ, วิสุํ วิสุํ อตฺถริตุํ น วฏฺฏติ ฯ

แต่ถ้าวิหาร (วัด) หลายแห่ง อยู่ในสีมาเดียวกัน ต้องนิมนต์ภิกษุทุกรูปประชุมกรานกฐินที่เดียวกัน จะแยก ๆ กันกราน ไม่ถูกต้อง.

๕. **อรรถกถาสมันตปาสาทิกา จีวรขันธกะ :** อิทญฺจ **นานาลาเภหิ นานูปจาเรหิ เอกสีมวิหาเรหิ** กถิตํ ฯ **นานาสีมวิหาเร ปน เสนาสนคาโห ปฏิปฺปสฺสมฺภติ** ฯ ตสฺมา ตตฺถ จีวรปฏิวีํโส น ปาปุณาติ ฯ

ก็ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสการให้ส่วนประสงค์หนึ่งส่วนนี้ไว้ **เพราะเป็นวิหาร (วัด) ในสีมาเขตเดียวกัน** ต่างลาภ **ต่างอุปจารกัน. ส่วนในวัดที่ต่างสีมากัน การถือเสนาสนะย่อมระงับ.** เหตุนั้น ส่วนแบ่งจีวรในวัดนั้น ย่อมไม่ถึง.

๕.๑ ...**อุปจารสีมา** ปริกฺขิตฺตสฺส วิหารสฺส ปริกฺเขเปน อปริกฺขิตฺตสฺส ปริกฺเขปารหฏฺฐาเนน ปริจฺฉินฺนา โหติ ฯ อปิจ ภิกฺขูนํ ธุวสนฺนิปาตฏฺฐานโต วา ปริยนฺเต ฐิตโภชนสาลโต วา นิวทฺธวสนกอาวาสโต วา ถามมชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส ทฺวินฺนํ เลฑฺฑุปาตานํ อนฺโต **อุปจารสีมา** เวทิตพฺพาฯ สา ปน อาวาเสสุ

วฑฺฒนฺเตสุ วฑฺฒติ ปริหายนฺเตสุ ปริหายติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน สา ลาภวเสน ภิกฺขูสุ วฑฺฒนฺเตสุ วฑฺฒตีติ วุตฺตํ ฯ สเจ วิหาเร สนฺนิปติตภิกฺขูหิ สทฺธึ เอกพทฺธา หุตฺวา โยชนสตํปิ ปูเรตฺวา นิสีทนฺติ โยชนสตมฺปิ อุปจารสีมาว โหติ สพฺเพสํ ลาโภ ปาปุณาติ ฯ สมานสํวาสอวิปฺปวาสสีมาทฺวยํปิ วุตฺตนยเมว ฯ

...อุปจารสีมา เป็นแดนที่ถูกกำหนดด้วยรั้วสำหรับวัดที่ล้อมรั้ว ด้วยสถานที่ระยะควรล้อมรั้วสำหรับวัดที่ไม่ได้ล้อมรั้ว. อีกอย่างหนึ่ง จากสถานที่ภิกษุประชุมกันเป็นประจำ จากโรงฉันที่ตั้งอยู่ท้ายวัด หรือจากอาวาสที่อยู่ประจำภายใน ๒ เลฑฑุบาตของบุรุษผู้มีแรงปานกลาง **พึงทราบว่าเป็นอุปจารสีมา. ก็อุปจารสีมานั้น** เมื่ออาวาสทั้งหลายขยายกว้างออก ย่อมขยายตาม, เมื่ออาวาสร่นแคบเข้า ย่อมแคบตาม. แต่ในมหาปัจจรี กล่าวว่า **อุปจารสีมานั้น** เมื่อภิกษุเพิ่มขึ้น ย่อมกว้างออก ด้วยอำนาจลาภ, ถ้าภิกษุทั้งหลายนั่งเต็มพื้นที่ถึง ๑๐๐ โยชน์เนื่องเป็นหมู่เดียวกันกับพวกภิกษุผู้ประชุมในวัด. **พื้นที่ทั้ง ๑๐๐ โยชน์ ก็ย่อมเป็นอุปจารสีมาด้วย,** ลาภย่อมถึงแก่ภิกษุทุกรูป. แม้สมานสังวาสสีมาและอวิปปวาสสีมาทั้ง ๒ ก็มีนัยดังกล่าวแล้วเหมือนกัน.

๖. **วชิรพุทธิฎีกา :** ตสฺมา น อิธ อนุญฺญาตพทฺธสีมาวเสน เอกาวาสปริจฺเฉโท โหติ, **อุปจารสีมาวเสเนว** โหตีติ เวทิตพฺพํ. กถํ ชานิตพฺพนฺติ เจ ? ปาฬิโตว, ยถาห “เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อุปนนฺโท สกฺยปุตฺโต เอโก ทฺวีสุ อาวาเสสุ วสฺสํ วสิ...เป... เอกาธิปฺปาย”นฺติ.

เพราะฉะนั้น พึงทราบว่า **ในพระพุทธดำรัสนี้ว่า “อนุชานามิ ภิกฺขเว สีมํ สมฺมนฺนิตุํ”** ไม่มีเขตกำหนด ๑ อาวาส คือ ๑ พัทธสีมาที่ทรงอนุญาตไว้แล้ว **<u>มีแต่เขตกำหนด ๑ อาวาส คือ ๑ อุปจารสีมาเท่านั้น</u>**. หากจะพึงมีคำถามว่าทราบได้อย่างไร ? พึงตอบว่า ทราบได้เพราะพระบาลีแล ดังท่านกล่าวไว้ว่า ก็สมัยนั้นแล **ท่านพระอุปนันทศากยบุตรรูปเดียว จำพรรษาในอาวาส ๒ แห่ง**...ส่วนประสงค์หนึ่งส่วน.

๖.๑ ...อถ นานาสีมสฺมึ, อุปนนฺทสฺส เอกาธิปฺปายทานานุมติยา วิรุชฺฌติ. วุตฺตญฺเหตํ “เทถ, ภิกฺขเว, โมฆปุริสสฺส เอกาธิปฺปาย”นฺติ. อิทญฺหิ วจนํ ทฺวีสุปิ อาวาเสสุ ตสฺส กถินตฺถารสิทฺธึ ทีเปตีติ.

...ถ้าตอบว่า นานาสีมสฺมึ (ใช้ปฏิบัติในวิหาร (วัด) ต่างเขตสีมากัน) ก็จะผิดไปจากข้อที่ทรงอนุมัติแบ่งส่วนประสงค์หนึ่งส่วนแก่พระอุปนันทะ. สมจริงดังพระพุทธดำรัสว่า “เทถ ภิกฺขเว โมฆปุริสสฺส เอกาธิปฺปายํ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงให้ส่วนประสงค์ส่วนเดียวแก่โมฆบุรุษ” **จริงอยู่ พระวจนะนี้ ย่อมแสดงถึงสิทธิที่พระอุปนันทะนั้นกรานกฐินได้ในอาวาสทั้งสองแห่งแล.**

๗. **วินยาลังการฎีกา : ...เตสํ ภิกฺขูนํ วสฺสูปนายิกเขตฺตภูตาย เอว อุปจารสีมาย กถินตฺถารํ กาตุํ ลภติ, น อญฺญอุปจารสีมาย.** วุตฺตญฺหิ อฏฺฐกถายํ “อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสาปิ น ลภนฺตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺต”นฺติ.

...<u>ภิกษุ ทำการกรานกฐินได้ในอุปจารสีมาอันเป็นเขตจำพรรษาของภิกษุเหล่านั้นเท่านั้น,</u> <u>ทำในอุปจารสีมาอื่น ไม่ได้</u>. สมจริงดังคำที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาว่า “อรรถกถามหาปัจจรี กล่าวว่า แม้บรรดาภิกษุผู้ที่จำพรรษาในวิหาร (วัด) อื่น ก็ย่อมไม่ได้กรานกฐิน ดังนี้”

๘. **วินยาลังการฎีกา : ...กถินตฺถารสีมายํ ตาว อุปจารสีมาภูตภาโว** “สเจ ปน เอกสีมาย พหู วิหารา โหนฺติ, สพฺเพ ภิกฺขู สนฺนิปาเตตฺวา เอกตฺถ กถินํ อตฺถริตพฺพ”นฺติ อิมิสฺสา อฏฺฐกถาย อตฺถํ สํวณฺเณตุํ **“เอกสีมายาติ เอกอุปจารสีมาย**าติ อตฺโถ ยุชฺชตี”ติ วชิรพุทฺธิฏีกายํ อาคตตฺตา วิญฺญายติ.

...อันดับแรก ความเป็นอุปจารสีมาในสีมาที่กรานกฐิน จะรู้ได้เพราะคำที่มาในวชิรพุทธิฎีกาดังนี้ว่า **บทว่า “เอกสีมาย” ควรหมายความว่า “ในอุปจารสีมาเดียวกัน”** ทั้งนี้เพื่อขยายความอรรถกถานี้ว่า“แต่ถ้า<u>**ในสีมาเดียวกัน**</u> มีวิหาร (วัด) อยู่หลายแห่ง ต้องนิมนต์ภิกษุทุกรูปประชุมกรานกฐินที่เดียวกัน”

<u>ถามว่า</u> **ในประเทศไทยปัจจุบันนี้ มีวัดที่ถูกกำหนดเขตด้วยอุปจารสีมาดังกล่าวบ้างหรือไม่ ?**

<u>ตอบว่า</u> **ไม่มี.**

<u>ถามว่า</u> **ถ้าเช่นนั้น วัดในประเทศไทย ก็ไม่สามารถที่จะนิมนต์พระต่างวัดมาเป็นคณปูรกะกรานกฐินได้ล่ะสิ ?**

<u>ตอบว่า</u> **ไม่สามารถ เพราะวัดในประเทศไทย ต่างเขตสีมาคือไม่ได้อยู่ในสีมาเดียวกัน กล่าวคือแนวเขตสีมาของวัดส่วนใหญ่ในประเทศไทยอยู่ที่โรงอุโบสถและหรือบริเวณรอบ ๆ โรงอุโบสถ ดังนั้น วัดอื่นหาได้ตั้งอยู่ในโรงอุโบสถและหรือบริเวณรอบ ๆ โรงอุโบสถของวัดอื่นแต่ประการใดไม่ กรณี อญฺญโต ปริเยสิตฺวา นั้น ใช้ได้กับสีมาที่สงฆ์สมมติครอบอาวาส (วัด) หลายอาวาส ให้อยู่ในสีมาเดียวกันเท่านั้น แต่ใช้ไม่ได้โดยสิ้นเชิงกับสีมาของวัดในประเทศไทย ณ ปัจจุบัน.**

(พระราชบัณฑิต)

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔